

SÜTŐ ANDRÁS

A szúzai menyegző

DRÁMA 3 FELVONÁSBAN

A FŐBB SZEREPLŐK

PÁRMENION
ÉANNA
KLEITOSZ
DEMETRIOSZ
LYSIMACHOSZ
KALLISZTHENÉSZ
BÉTISZ
IFJÚ BESSZOSZ
SZÚZIA
FILIPPOSZ
ROXÁNÉ
ALEXÁNDROSZ HANGJA

Tábornokok, egyiptomi papok, katonák, satrapák, őrtállók, perzsa lányok és asszonyok, gyermekek, zenészek

ELSŐ FELVONÁS

Szín: a szúzai palota. Őrségváltás. Kürtök szólalnak meg. A ki- és bevonuló őrség ceremóniája. Mielőtt az örök elfoglalnák helyüket a trónterem előtt és a bejáratoknál, Kleitosz viharzik be s tart szemlét.

KLEITOSZ: Jelszó?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Kleitosz helytartó úrnak alázatosan jelentem: Pellától Indiáig!

KLEITOSZ: És ha fővezérünk, Alexándrosz megjelenik?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Dicsőség Alexándrosznak, éljen minörökké a Hellén birodalom!

KLEITOSZ: *Minörökké?* Már megint harapod a görög szót, te perzsa vadszamár.

Úgy szereted, meg is ennéd a nyelvünket, mi?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Ürühúst ettem, jelentem alássan!

KLEITOSZ: Hol szolgáltál te azelőtt?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Ugyanitt, jelentem alássan. Csakhogy...

KLEITOSZ: Miféle *csakhogy*?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Dareiosz királyunk alatt.

KLEITOSZ: És felébredtél már? Tudod, hol vagy?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Ugyanott vagyok, Szúzában, jelentem alássan, csakhogy...

KLEITOSZ: Csakhogy?

ŐRSÉGPARANCSNOK: Dicsőség Alexándrosznak, éljen *mindörökké*...

KLEITOSZ: Mindörökké! Az anyád tevetőgyét! Ha lezajlanak itt az események, két-napi zárka és gyakorlás: *mindörökké*. Remélem, a többi jobban tudja.

ŐRSÉG: Dicsőség Alexándrosznak, éljen mindörökké a Hellén birodalom!

KLEITOSZ: Urunk ma betegeskedik. A köszöntést halkabban kérem.

ŐRSÉG: Dicsőség Alexándrosznak, éljen mindörökké a Hellén birodalom!

KLEITOSZ: Ma kivételesen csak egy személy mondja. Nem te. A másik.

ŐR: Dicsőség...

KLEITOSZ: Éljen. Imára.

ŐRSÉG: Istenek...

KLEITOSZ: Kinek az imáját mondjátok?

ŐRSPARANCSNOK: Most a mienket, jelentem alássan.

KLEITOSZ: De ki mondta először? Barmok. Thálesz. És ki volt Thálesz? Majd tanultok egy kis görög történelmet is. Imára.

ŐRSÉG:

*Isteneknek hála legyen —
nem vadállatnak születtem.
Nem állatnak, sem néembernek,
hanem harcosnak: embernek.
Isteneknek hála legyen,
hogy nem nőténynek születtem,
nem asszonynak, színt játszónak,
hanem bátor férfiúnak.
Isteneknek hála legyen,
hogy nem barbárnak születtem,
nem perzsának, más nyelvűnek,
hanem örökéletű hellénnek, evoé!*

KLEITOSZ: Evoé! Az eszeteket pedig jól összeszedjétek. Nehéz napunk, éjszakánk lesz, ám annál fényesebb és jelentősebb.

I. ŐR: Újabb szabad rablás.

KLEITOSZ: A szabad rablást Alexándrosz betiltotta. A mai nappal az egész perzsa földön, azaz görög-macedón földön és kivált helyben, Szúza városában béke lesz és testvériség. Testvériesülés. Különben harács dolgában, remélem nincs panaszotok. Halljam, ha lenne.

II. ŐR: Perszeopoliszban harácsra és a nőkkel való foglalatosságra hét napot kaptunk.

KLEITOSZ: Ott még nem volt meghirdetve a testvériesülés. Urunk eszméjét véssétek az agyatokba: nem a perzsákat szeretjük kevésbé, hanem a velük való egyesülést jobban. Te is érted, *mindörökké*?

ŐRSPARANCSNOK: Igenis! A perzsákat kevésbé, az egyesülést jobban.

KLEITOSZ: Majd ezt is a zárkában... Eszmét is, a szigorítottban. Te panaszos betörő pofa, mi baj a haráccsal? Ahogy elnézlek, Szúzában sem ültél vesztig. Ékszer?

II. KATONA: Egy feleségemre, meg három lányra való, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Bársony, brokát és egyebek?

II. KATONA: Hat zsáknyi, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Fehérnép?

II. KATONA: Csak három, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Maradjon az orrodra is. És te?

III. KATONA: Tizenhárom hajadon, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Ékszer semmi?

I. KATONA: Thyrászbulosz csak szüzekre pályázik, jelentem alássan.

KLEITOSZ: És azokon nincsen ékszer?

III. KATONA: Amelyik föl van ékszerezve, már hiányos, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Hol hiányos?

III. KATONA: Ott lennebb, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Csak természetes. A nőt, miként a pénzt, mindig a más kezéből kapod, fiam. Nem egyenest a pénzverdéből!

III. KATONA: Igenis! Nőknél a becsület és az ékszer bizonyos csereakció, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Epikureus vagy?

III. KATONA: Thyrászbulosz, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Hát te, birkabánat, hány szüzet...?

IV. KATONA: Semmi, jelentem alássan!

KLEITOSZ: Csak hetérákra pályázol?

IV. KATONA: Nem foglalkozom nőkkel, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Rettegsz a feleségedtől? Messze van.

III. KATONA: Nem retteg az, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Hanem mit csinál?

ÓRSPARANCSNOK: Ki van *herélve*, jelentem alássan.

Az egész órség röhög.

KLEITOSZ: *Herélve*. Te vagy az, akit a felesége kasztráltatott, hogy meg ne csald valamiképpen?

Röhögés.

IV. KATONA: Tiltott időben művelt nemi erőszakért Alexándrosz parancsából törént, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Az más. Tanulság? Jegyezzétek meg valamenenyien, akik még nem vagytok kasztrálva, netán egy kissé konok fővel megrövidítve: Alexándrosz tudja, mit miért cselekszik. Világos?

ÓRSÉG: Helytartó úrnak jelentjük: világos.

KLEITOSZ: Világos, de halkabban legyen világos, megmondtam. Tehát: fényességes éjszaka lesz. Az emberi nem legnevezetesebb nászéjszakája, természetesen menyegzővel egybekötve. Alexándrosz ma feleségül veszi Dáreiosznak, hős ellenfelének asszonyát, a világszép Roxánét. Ennek előtte urunkat Ammón főpapjai istenné szentelik. Alexándrosz fővezérünk Zeusz-Ammon földi fia lesz, tisztelgéskor rá fölnezní e pillanattal megtiltatik. Istenek előtt leszegett fő a köszöntés. Világos? Halkan.

Az órség leszegett fővel tiszteleg.

Az esküvőn maga Dáreiosz is részt vesz, hadd élvezze a legyőzöttek különleges örömeit. Mert aki leteszi a fegyvert: a győztes kezére adja feleségét, lányát, lelket, isteneit. Cserébe kapja viszont a mi isteneinket, az igaziakat, és azt a jogot, hogy a mi nyelvünket beszélje, a mi ősi szokásainkat gyakorolja. Alexándrosz nagylelkűsége, hogy bárki perzsa, szkíta, indus, masszagéta, egyiptomi, makabeus, bármiféle barbár legyen: e föltételekkel magunkba fogadjuk őket. Sőt a nevünket is fölvehetik. Bitorolják csak: viselőjét a görög név amúgy is saját képmására formálja majd, reméljük, rövid idő alatt. Téged például hogy hívnak, te *mindörökké*?

ÓRSPARANCSNOK: Ali, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Ali. Hosszabbra nem tellett, szegények vagytok. Alibulosz... nem hangzik jobban? Kivált órsparancsnok esetében. Bizalmi ember vagy. Nos?

ÓRSPARANCSNOK: Óseink felfogása szerint, jelentem alássan, aki nevet cserél, lelket cserél, jelentem alássan.

KLEITOSZ: Lelket. Lelked is van, hogy gondolkozz csak azon, amit mondtam. Dáreiosz tehát! Amikor főemberei, a satrapák, Alexándrosz elé bevezetik, sólyomszemetek legyen, sakálszimat és tigrisfül. A király jámbor lelkű, de fővezére, Bétisz, aki mint tudjátok, még nem adta meg magát, orgyilkosokat is bejuttathat a király fedezetével. A testőrség odabent is éber, de részeteokről az elnézés tudjátok, hova vezet: föl, föl a keresztfára. Világos? A keresztfa világos.

A palota teréről éljenzés: „Dicsőség Alexandrosznak!”

Halljátok? Rengeteg közöttük a perzsa és mindenféle barbár. Köztük orgyilkos-jelöltek is. Azok talán a leghangosabbak. Aki tehát a mai jelszót nem ismeri és ide belép, fogdába vele, majd a vallatóba. Világos?

ÓRSPARANCSNOK: Fogda és vallató.

KLEITOSZ: Mert szavaikat fölvirágozzák, a késeiket selyembe göngyölik. Alexandrosznak örülnie kell, ha legyőzötteink érte lelkesednek. Ti ne higgyetek a hűség-mutatványok ügetőversenyének. Minden percnyi feladatokat: a gyanakvás. Most pedig oda figyeljetek.

Alexandrosz hangja a trónterem ablakából.

ALEXANDROSZ HANGJA: Hű perzsáim, testvéreim! Boldog vagyok. Letettétek a fegyvert és fölveszitek azt az én oldalamon. A háború nem volt cél, csak eszköze Kelet fölébresztésének. Meghódolt Kis-Ázsia, Fönícia és Egyiptom. Elcsétt Phrygia, Lydia, Tarszosz, Halikarasszosz, Szúza és Perszeopolisz. Dáreiosz bujdosik, de várjuk hódolatát. Anyja, felesége, gyermekei hozzám menekültek, a hajuk szála sem fog görbülni. Perzsia nincs többé a régi formájában, de erős karja lesz az egységes birodalomnak. Nyújtsunk egymásnak testvéri kezet, és ha valaki ellenezné a mai nappal kezdődő nagy menyegzőt, nyilvánítások közös ellenségünknek. Mert nem a perzsákat szeretjük kevésbé, hanem a velük való egyesülést, a vér szerintit is: *jobban*. Ma estétől kezdve Roxáné, a hajdani királynő: majdani királynőtök is az én oldalamon. Szeretném, ha példámat egész vezérkarom, egész hadseregem minél hamarabb követné. Ne idegenkedjeteek tőlünk, és boldogok lesztek a Hellén birodalomban!

A tömeg éljenzése.

Pármenion jön feldúltan.

KLEITOSZ: Pármenion! Mi történik ottan? Oszolj!

Az őrség elvonul.

PÁRMENION: Vezérünk újabb cselfogása. Nem tudtam lebeszélni róla. Perzsa viseletben szónokol — az ellenségeinknek. Azt a méregkeverő Roxánét feleségül veszi... megbolondult.

KLEITOSZ: Te mondhatod. Barátja vagy. Pátroklosz és Akhilleusz! Kalliszthenésszel együtt a titkainak is tudója. De hogy megbolondult: nekem nem szabad elhínnem. Nem is hallottam, és ne hallja főleg Demetriosz. Roxánéről pedig a helyedben nem vélekednék. Se jót, se rosszat.

PÁRMENION: Az ember megfullad a lenyelt vélekedésektől. Ha nem fullad meg: megfekszi a gyomrát, a belső szerveit, nézd köröttünk a beteges kinézésűeket, Kalliszthenészt például. A lenyelt vélekedéseik sorvasztják.

KLEITOSZ: Ma feldúltabb vagy, mint voltál valaha.

PÁRMENION: Ha orvos lennék, már nem is azt kérdezném a betegtől: mit evett, hanem hogy mit volt kénytelen megint elhallgatni, lenyelni, megemészteni, ki nem okádni...

KLEITOSZ: Mi történt veled?

PÁRMENION: Elborozgattunk, kockáztunk, elmondtam ugye Roxánéről, majd azt mondja birkózzunk, jókedvű volt, egyszer csak eltorzul az arca, elkezd fojtogatni. Soha nem láttam ezt a gyilkos indulatot a szemében. Rá kellett ordítanom, hogy magához térítsem.

KLEITOSZ: Hallottam. És azután?

PÁRMENION: Mintha lázálomból ébredt volna, nézett, mint akit nem ismer, és nem ordibálva, ahogyan mostanában szokta, hanem suttogva és rettentő szomorúan azt mondta: többé nem akar látni.

KLEITOSZ: Mondta máskor is. Ne vedd a szívedre.

PÁRMENION: De nem felejttem azt a suttogó szomorúságát. Kétségbeesett volt, Kleitosz, mint aki végleges magányba omlott. Teljesen magára marad... nem tudok többé segíteni neki.

KLEITOSZ: Segíteni akarod, de csak fölháborítod, Roxánéval különösen. Erős lehet a barátság, de még erősebb az ágyasság.

PÁRMENION: És ha megmérgezi?

KLEITOSZ: Nem érdeke. Az asszonyok nem hazafiak. Az ágy a csataterük.

PÁRMENION: Nem bírom fölfogni: perzsa viseletébe öltözik, az egyiptomi papok istenné szentelik, lesüllyeszti magát a keleti felfogás szintjére... Egész Athén röhögni fogja.

KLEITOSZ: Vagy dicsőíteni. Akár a perzsák.

PÁRMENION: A perzsák észbe kaptak. Hűséget deklarálnak, hogy átvészelnék a vereségüket. Jönnek a deputációk, homlokuk a padlót verdesi, az alázattól nem látszik az arcuk — így a szándékuk sem. Megfigyelőket küldj a tömeg közé.

KLEITOSZ: Aki nem élteti az új rendet: megfigyelés alá vesszük.

PÁRMENION: S kétszeresen azt, aki perzsa létére a legjobban élteti. Akkor inkább Bétiszt becsülöm...

KLEITOSZ: Az őrtől ellenállót?

PÁRMENION: Nem mutat más szándékot, mint ami benne van. Férfi legalább.

KLEITOSZ: Őrség!

ÓRSPARANCSNOK *(futva jön)*: Parancs!

KLEITOSZ: Kettőzött őrséget a palota bejáratához! Civil megfigyelőket az éljenző tömegbe!

ÓRSPARANCSNOK: Igenis! *(El, majd vissza.)* Honnan a civil, jelentem alássan?

KLEITOSZ: Ahonnan máskor is, te barom. A katonák közül.

ÓRSPARANCSNOK: Igenis! *(El.)*

Filipposz jön.

PÁRMENION: A másik méregkeverő. Állj csak meg, Ászklépiosz fattya!

FILIPPOSZ: Urunk lázas, orvosságot kell neki beadnom.

PÁRMENION: És mit csinál Roxáné?

FILIPPOSZ: Esküvőjére készül, és az udvarhölgyeit fésülteti. Találgatják, melyik kinek lesz a felesége. *(Indulna.)*

PÁRMENION: Filipposz! Mutasd azt az orvosságot.

FILIPPOSZ: Ugyanaz, amit tegnap is...

PÁRMENION: Mutasd!

KLEITOSZ: Mutasd, ha kéri.

FILIPPOSZ: Kérlek, Párménion, hagyj föl a személyemet sértő gyanakvással. Kölcsönözz Alexándrosztól némi bizalmat irántam.

PÁRMENION: Roxáné küldi?

FILIPPOSZ: Állítólag jobb az én kotyvalékaimnál. Tegnap is mérget sejtettél benne, Alexándrosz mégis bevette, téged szembe röhögve. S él és javul. Nem elég neked?

PÁRMENION: Nem elég. Mutasd.

FILIPPOSZ: A levegő is beszennyezheti. Nem mutatom.

PÁRMENION: Roxáné küldi, tehát nem mutatod. Őrség!

Három ór szalad be.

KLEITOSZ: Filipposz, ne makacskodj. Ma rossz napja van...

PÁRMENION: Ide azzal a méregzacskóval!

FILIPPOSZ: Ne nyúljatok hozzá, kolera dühöng, ha megérintitek, nem vállalok érte felelősséget, és különben is, ezt a bizalmatlanságot jelentem Alexándrosznak...

PÁRMENION: Ide vele, vagy levetkőztetlek!

FILIPPOSZ: Ám lássátok, de ezt már be nem adom urunknak. És rajtad a felelőség... Tíz éve szolgálók... Szégyen és gyalázat... Tessék!

PÁRMENION: Azt mondd, lázcsillapító.

FILIPPOSZ: És fájdalomcsökkentő.

PÁRMENION: És mennyit szándékoztál lenyeletni vele?

FILIPPOSZ: Két kanálka. Lássuk hát, miként vélekedik tisztességedről és főleg Roxáné asszonyodról ez a két kanálka.

KLEITOSZ: Örült vagy! Kutya is akad itt...

PÁRMENION: Jaj lesz Sándornak, ha barátait kutyák helyettesítik. Az a szuka főleg...

Beveszi az orvosságot. Csönd.

Kleitosz elküldi némán az őrköt.

FILIPPOSZ: De hiszen mondtam...

PÁRMENION: Még ne beszélj! *(Várakozás.)* Vagytok persze annyira gyávák, hogy csak rögtön öld mérget adjatok be neki. Hát ez egyszer talán megmenekültél, Filipposz.

FILIPPOSZ: A tiszta lelkiismeret nem menekül. *(EL.)*

KLEITOSZ: Roxáné méregkeverő a mieinknél tudósabbak. Filipposzt nem lett volna szabad elengedni. Hogy míg haldokolsz, lásd, miként vetem ki szívét, máját a kutyáknak.

PÁRMENION: Köszönöm. Nem méreg.

KLEITOSZ: És ha mégis?

PÁRMENION: Akkor előtte halok meg. *(Gúnyosan.)* Csupa illendőségből.

KLEITOSZ: Nem értem én ezt a szeszélyes barátságot... kapcsolatot... Majdnem szerelmeset...

PÁRMENION: Romlásnak indult szerelem.

KLEITOSZ: De hát csupán Roxáné, meg az istensége miatt? *(Ravaszul.)* Egyébnek is kell ott lennie.

PÁRMENION: Van persze. Agyaveszettség.

KLEITOSZ: (?)

PÁRMENION: Mindannyiunkat érintő...

KLEITOSZ: Mindannyiunkat... engem is érintő — agyaveszettség? Mondd, miről van szó?

PÁRMENION: Te is hozzá tartozol.

KLEITOSZ: Mondd, miről van szó?

PÁRMENION: Szédülök.

KLEITOSZ: Szédülsz. Rosszul vagy? A méreg.

PÁRMENION: A méreg.

KLEITOSZ: Mondd, Pármenion. Azt az agyaveszettséget...

PÁRMENION: Későn érdeklődöl. A szemem káprázik.

KLEITOSZ: Színes lepkerajokat látsz? Bíbor pillangófelhőket?

PÁRMENION: Honnan tudod?

KLEITOSZ: Ilyet készítenek a perzsák. Ilyen mérget. Hogy kellemes legyen az elmúlás, mondd, mit akar velem?

PÁRMENION: Veled. És velem? Persze, nem érdekel.

KLEITOSZ: A te sorsod is érdekel, de azt magad is tudod. Az enyémet mondd, ne titkolózz. *Most már* nincs értelme a titoktartásnak.

PÁRMENION: *Most már?* Miért ne lenne.

KLEITOSZ: Mert ostoba fajankó vagy. Túlzásba viszed a húséget.

PÁRMENION: Túlzásba...

KLEITOSZ: Az öngyilkosságig. És miért? Hogy kidobjon? Hogy játéka légy a szeszélyeinek. De mindannyian azok vagyunk. Én is.

PÁRMENION: Te is.

KLEITOSZ: Azért nem kellett volna a mérget bevenned. Ó, te öngyilkos Pármenion. Mondj valamit a velem kapcsolatos terveiből...

PÁRMENION: Csodálatos...

KLEITOSZ: Csodálatos?

PÁRMENION: Amit véghez vitt. Egy alvó óriást ébresztett föl. Egész Keletet civilizálni akartuk és szemem láttára rohan a vesztébe.

KLEITOSZ: Magadért aggódj. És mondd, mit akar velem?

PÁRMENION: Együtt indultunk Pellából... a szülővárosból... Tíz év alatt eljutotunk Indiáig. Tudod, miért sikerült neki?

KLEITOSZ: Mert bátor és legyőzhetetlen, jól tudom. Ne erről beszélj! Ide nézz!

A semmibe bámulsz. Látod már a pillangófelhőket?

PÁRMENION: Látom. Bíbor lepkerajok...

KLEITOSZ: Nem tudok segíteni rajtad. Filipposz! Csak jönne már. De mondd addig... amit rólam tudsz... A bizonytalan állapotunkról. Egyik napon helytartó vagy, a másikon kutyamosó... Hát semmit sem árulsz el... mielőtt meghalnál?

PÁRMENION: Ó, de nagyon aggódol értem! Titkot remélsz a halálomtól, ó drága barátom... szálljatok, szálljatok, színes lepkerajok... Leleményes gyilkosok a perzsa méregkeverők... valóban szép így az elmúlás...

KLEITOSZ: Ne halj meg, Pármenion. Ne halj meg. Beszélj.

PÁRMENION: Alexándrosz sohasem tévedett, mert tisztelet volt benne. A tények tisztelete.

PÁRMENION: Ó, már megint félrebeszélsz.

PÁRMENION: Hogy tudd, azért mondom. Ha meghalok, te mondd tovább neki.

A tények tisztelete... Nem az égi isteneké, nem Zeuszé, Apollóné, nem a delphoi, dodonai jósöké... ezt csak a tömeg kedvéért hangoztatta... hanem a Tényisteneké. A népeknek ez a roppant tarkasága Keleten, ez a Bábel az ő Tényistene volt mindmáig...

KLEITOSZ: Tudom, tudom, tudom, de nem ez érdekel.

PÁRMENION: Maga találta ki, mit sugalljanak, parancsoljanak, jósoljanak neki az istenek. Ő volt az isten és önmagának alattvalója is egyszemélyben. De most...

KLEITOSZ: Fűtyülök a filozófiádra! Azt mondd: megmaradok helytartónak? És Demetriosz. Tudod... vagy nem tudod... gyűlöl téged...

PÁRMENION: Anteusz pedig, a valóságérzéke, mintha kiszökött volna belőle.

Egyiptomi papok vonulnak.

KLEITOSZ: Ammon papjai...

PÁRMENION: Ezek részegítették meg.

KLEITOSZ: Hogy érzed, mennyi idő van még? Hogy tudjak segíteni rajtad.

PÁRMENION: Mily hatalmas ember volt s be apró isten lesz belőle ő e sivatagi sakálók aranyfüstjétől bódultan...

KLEITOSZ: Ne rágalmazd. Mindent visszamondok. Ha nem vallasz nekem... Rólam. Könyörgök, rólam valamit...

PÁRMENION: Vezérünkre, mint a leghatalmasabb földi lényre van szükségünk, hiszen ha már isten lenne, az égben kellene lennie s mi nélküle maradnánk. S én csak attól félek, hogy nélküle maradunk. Tudod, mi az az istenség, Kleitosz?

KLEITOSZ: Újabb felmagasztalás.

PÁRMENION: Zsákutca.

KLEITOSZ (*ijedten*): Szörnyű dolgokat mondasz. Mert tudod, hogy meghalsz. De halj meg hasznosan és áruld el, miért bízik jobban Demetrioszban. Megrágalmazott a patkány. Téged is megrágalmazott. Félek...

PÁRMENION: Bennem a méreg — bennem a rettegés. Ó, te bátrak bátra, minden rettegések hőse, te fordított Akhilleusz.

KLEITOSZ: A gaugamelai csatában...

PÁRMENION: Nem így viselkedtél. Hát érdemes győzni, Kleitosz? Ha ennyire rothaszt a győzelem?

KLEITOSZ: Félrebeszélsz. Hányadszor kérdezem: mi lesz énvelem. Velem, Kleitosz helytartóval! Nem érted. Velem!

PÁRMENION: Velem, velem, velem, énvelem! Az önzésnek micsoda sivatagvilága. Minden más potomság, semmiség. Mi lesz énvelem, Kleitosz helytartóval. Nem Sándorral, nem a birodalommal, nem a nagy célokkal: énvelem, Kleitoszsal... Demetrioszsal... Lysimachossszal. Ez hát a birodalom fundamentuma.

KLEITOSZ: Ne gúnyolódj! Haldoklók ne gúnyolódjanak. Magad talán nem vagy önző? Nem ragaszkodol kétségbeesetten a barátságához?

PÁRMENION: A tévedéstől félttem... vizet... Egy kis vizet...

Éanna tűnik föl.

KLEITOSZ: Hé, te leányzó! Vized ide, gyorsan. Gyorsan! Filipposzért kellene rohanom, de urunknál van, nem zavarhatom.

Éanna jön a vízzel.

ÉANNA: Tessék, uram. *(Pármeniont itatja.)*

KLEITOSZ: Ne halj meg, Pármenion.

PÁRMENION: Ki vagy te?

ÉANNA: Éanna vagyok, uram.

KLEITOSZ: Ne haragudj a kiabálásomért. Meg kell, hogy értsél engem is.

PÁRMENION: Mit adtál innom?

ÉANNA: Vized, uram. Tiszta vized.

PÁRMENION: *(Hosszan nézi Éannát.)* Tiszta vized. Élet vized. Máris jobban vagyok tőle.

ÉANNA: Kívánom, gyógyulj meg, uram. *(El.)*

KLEITOSZ: És neked tudnod kell...

PÁRMENION: Ki ez a lány?

KLEITOSZ: Az én barátságom nem a Demetrioszé. Mert ő gyűlöl, Sándornál a helyedbe szeretne kerülni — bizalmas barátnak.

PÁRMENION: Tudom. Azt a lányt, mintha már láttam volna.

KLEITOSZ: De én — jól tudod — sokra becsüllek.

PÁRMENION: Sokra becsülöd — a titkaimat. Az életemnél is többre.

KLEITOSZ: Tévedsz. Az életedért aggódok. És valóban azt hittem, hogy szemem láttára halsz meg.

PÁRMENION: Nem hitted, hanem remélted.

KLEITOSZ: Rágalmazol. És jobban vagy?

PÁRMENION: Csak komédiáztam.

KLEITOSZ: Miért csináltad?

PÁRMENION: Mert Kleitosz barátomban — a hullarablót véltem felismerni. Már meghalni sem érdemes, Kleitosz. Az élők a hulla láttán — magukért aggódnak.

KLEITOSZ: Bocsáss meg, ha valamit féleértettél.

PÁRMENION: Megértettem, hogy szerinted a hűségemben ostoba fajankó vagyok.

KLEITOSZ: Vigyázz, nem így mondtam. A túlzásba vitt hűség... azt mondtam. A zsákutcát viszont te mondtad. Az istenség: zsákutca. Ilyen vakmerőséget csak haldokló mondhat.

PÁRMENION: Ez tévesztett meg téged. Csak haldoklók mondják az igazat.

KLEITOSZ: Aljas játék, Pármenion. Bár, elismerem, az életeddel játszol. Kiutasított maga mellől, tehát az életeddel játszol.

PÁRMENION: Mert nélküle nem ér semmit az életem. De szomorú immár a tapasztalatom.

KLEITOSZ: Nem akar többé látni téged.

PÁRMENION: Körülötte óvatos a hűség. Ám annál nagyobb az önzés: mi lesz énvelem, énvelem!

KLEITOSZ *(ijedten)*: Nem deklaráltam az óvatos hűséget! A mérgepróbádat tartottam túlzásnak. Ostobaságnak. Honnan tudod, hogy nem volt az mérge? Lassan ölő mérge. Nehogy a mostani játékod holnapra elkomolyodjék. A halál játékává, amit az a szép lány már nem fog enyhíteni...

Filipposz jön.

PÁRMENION: Annál könnyebb lesz hát. A főpróbát már megtartottam.

FILIPPOSZ: Urunk az orvosságot bevette s jobban lett. Elmondtam neki a mérgepróbádat és örvendezz: sírva fakadt. Hívat sürgősen. Máskor ne kételkedj bennem.

PÁRMENION: Máskor jobban megkutatlak. Neked sok zsebed van, Roxánének lassan ölő mérge is van.

FILIPPOSZ: Akkor figyeld magad. És szólj nekem, ha vörös pillangófelhőket látsz...

Sándor hangja: „Pármenion! Hol vagy, Pármenion?”

PÁRMENION (boldogan): Itt vagyok, Sándor. Jövök, Sándor!

KLEITOSZ: Vigyázz, mit beszélsz rólam. A zsákutcát te mondtad.

Sándor hangja: „Pármenion, egyetlen barátom!”

PÁRMENION: Igen, én mondtam. És azt is tudom: ne mondj olyat a barátodnak, amit ne mondanál szemébe magának az istennek is. (Gyorsan el.)

Demetriosz jön.

KLEITOSZ: Hallottad, Demetriosz? Félrebeszél.

DEMETRIOSZ: Urunktól tudom: mérlegpróbát végzett. Látod, így kell ezt csinálni.

Nem a hűség szavai — a hűség tettei...

KLEITOSZ: És ha rövidesen meghal?

DEMETRIOSZ: Nem hal meg. A kutyvalékot Roxáné küldte s akkor — hevítő por.

Hümenáiosz léssen, jól tudod. Nem ismered, barátom az asszonyokat. Majd boldok lesznek egy falossal megrövidíteni az életüket. A Sándoréval pláne...

S mit mondott még?

KLEITOSZ: Hogy Alexándrosz istensége zsákutca.

DEMETRIOSZ: Aha. Ez érdekes, bár urunknak is képes a szemébe mondani s akkor számunkra jelentéktelen a kijelentése.

KLEITOSZ: Legfőbb védelme — a nyíltsága lenne?

DEMETRIOSZ: Valószínű, de ne próbáld követni. Urunknak nem voltál gyermek-kori játszótársa.

KLEITOSZ: De még ma sem vagyok ivócimborája. Demetriosz, mondd a titkos tervet, amiből megint kihagyatok, bár egyenrangúak lennének a helytartóságban.

DEMETRIOSZ: Legközelebb én maradok ki valamiből, te leszel a beavatott. Sorra jár a kocka s a bizalom.

KLEITOSZ: Mire készüljek föl tehát?

DEMETRIOSZ: Hűségpróbára.

KLEITOSZ: Harcolni kell? Bétisz vára alatt megdögleni?

DEMETRIOSZ: Jönnek a perzsák. De nem reguláris hadsereggel. Izgalmas részleteket Kalliszthenésztől... Micsoda krónika!

KLEITOSZ: Demetriosz, már te is fontoskodol.

DEMETRIOSZ: Mindig az a fontoskodó — és az okosabb is, aki utolsónak jön ki Alexándrosztól. Tehát nem az a fontos, hogy elsőnek menjen be hozzá az ember. Hanem, hogy utolsónak jöjjön ki tőle.

KLEITOSZ: Minden szavatok homályos. Ilyenkor remeg a gyomrom. Hűségpróba. Nem néztünk szembe százszor a halállal? Tetézni folyton a próbákat?

DEMETRIOSZ: Ne dühöngj, ne rettegj. Kellems hűségpróba. Most csak annyit: a harmadik kürtszóra nyittasd meg a főbejáratot a palota keleti szárnyához.

KLEITOSZ: Roxáné?

DEMETRIOSZ: Személyesen. Dáreiosz tisztos felesége, volt felesége, meg a kísérete, hölgyek, hívek, satrapák. És ezzel újfajta háború kezdődik.

Perzsa nők vonulnak a trónterem felé, nyomukban a ceremóniamester, és lakatos, nagy könyvével Kalliszthenész. A nők között: Éanna, Szúzia, Ariáné, Perszephóna stb.

KLEITOSZ: Háború?!

DEMETRIOSZ: Itt vonulnak, nézd a csatateret. Dimbes-dombos, szőlőfürtös, mézédés hadszíntér.

KLEITOSZ: Hová viszed őket, Kalliszthenész?

KALLISZTHENÉSZ: Szemlére. De mást ne kérdezz, nem válaszolhatok.

DEMETRIOSZ: A két utolsót kissé fenntartjuk. Biztonsági okok... Te szép gránátalma, jer csak. Hogy hívnak.

SZÚZIA (vidáman): Szúzia vagyok, uram, Besszosz lánya.

DEMETRIOSZ: És hogy érzed magad itt az udvarban.

SZÚZIA: Most már jól, uram. Az enyéim élnek és ide készülnek a menyegzőre.

DEMETRIOSZ: Szeretnéd-e, hogy néked is menyegződ legyen.

SZÚZIA: Ó, kicsi vagyok én még, uram.

DEMETRIOSZ: De az ágyból már nem esel ki.

SZÚZIA: Ha jól megkapaszkodom...

DEMETRIOSZ: Teszik-e neked a szépet a szép derék hadfiak?

SZÚZIA: Ó, nagyon...

DEMETRIOSZ: És tetszenek neked?

SZÚZIA: Még nem választottam, uram. Mert én még kicsi vagyok.

DEMETRIOSZ: De ha jól megkapaszkodol... nagyobbacska leszel. És mit mondasz az udvarlóiádnak?

SZÚZIA: Hát azt mondom:

Buja pásztor, utánad kiáltozom

Úgy, pásztorom, lépj csak be a szerelem házába

Örülj, vigadj, szerelmes kicsi párom.

Arany a vágy, gyémánt a szerelem.

DEMETRIOSZ: Gyémánt... No nézd a kis pipét. Mit tudsz majd, ha megtollasodol?

Lássuk a másikat. Komor vagy, mint méreg a zacskóban... Ez marad, Kalliszthenész. A kicsikét vigyed, nem veszélyes.

KALLISZTHENÉSZ: Hagyhatom, de te számolsz el vele.

DEMETRIOSZ: Menj csak.

Kalliszthenész elvonul a lányokkal.

DEMETRIOSZ: Hogy hívnak?

ÉANNA: Éanna.

DEMETRIOSZ: Kinek az ágyasa?

ÉANNA: Senkinek, uram.

DEMETRIOSZ: Árva madaram. Hogy lehetséges?

ÉANNA: Az istenek kegyelméből. És egy kicsit a magaméból is.

DEMETRIOSZ: Úgy van. Egy lány őriztetik és megőrzi magát. A szüzesség kettős istensége. És kit vársz magadnak — estére?

ÉANNA: Senkit, uram.

DEMETRIOSZ: Csakhogy vége már a kettős istenségnek. Nem csak Roxáné: az udvarhölgyek is Hümenáiosz karjába kerülnek...

ÉANNA: Jöjjön, *akinek* jönni kell.

DEMETRIOSZ: És *aminek*, szép gránátalma. Még nem beszéled jól a mi nyelvünket, de nem fontos. A szerelemben a végtagok beszélnek, igaz, Kleitosz? Sőt, előnyös a szavak hiánya. Nem zavarják a legfontosabbat, aminek eszmecsere nélkül, kell megtörténnie.

ÉANNA: Mit akartok velem?

DEMETRIOSZ: Mindenkit nem motozhatunk meg. Csak próbaszűrást végzünk. Mutasd a lábad.

ÉANNA: Nem tiéd az, uram.

KLEITOSZ: Ez kakast még nem látott, ép a bóbítája.

DEMETRIOSZ: Mutasd a kebled.

ÉANNA: Nem tiéd az, uram.

KLEITOSZ: A gyémántos köldöködet lássuk.

ÉANNA: Nem tiéd az, uram.

DEMETRIOSZ: Nem tiéd, nem tiéd! Hiba nélkül tagadsz a nyelvünkön. A legelső pedig, amit meg kell tanulnod: az igen. Igen, igen...

KLEITOSZ: Méregfiola nincs a ruhád alatt?

ÉANNA: Nincs! Uram, ne bánts engem.

DEMETRIOSZ: Gránátalmácska, nem bántalak. Mutasd a lábad!

ÉANNA: Alexándrosznál foglak följelenteni.

KLEITOSZ: Hagyd, menjen.

DEMETRIOSZ: Ne adj sípot a szájába. Te pedig ne fenyegezz, mert urunk biztonsága végett parancsolom: mutasd a kebled.

KLEITOSZ: Gyilok is lehet... méreg is... Mutasd a lábad, a kebled, a gyémántos köldököd.

ÉANNA: Nem! Nem! Nem! *(Megharapja.)*

KLEITOSZ: Ó, te bestia! Kerberosz fogai sem élesebbek.

ÉANNA: A szabadságrablást Alexándrosz betiltotta. Segítség!

KLEITOSZ: Eredj a fenébe!

DEMETRIOSZ: Sehová! Őrség!

Őrsparancsnok jön egyik társával.

DEMETRIOSZ: Orgyilkosgyanús! Alaposan megmotozni!

KLEITOSZ: Helyetted az a hogyhívják jöjjön. A kasztrált. Véle semmis az erőszak-följelentés.

ŐRSPARANCSNOK: Thyrászbulosz!

IV. katona jön futva, a másik vissza a helyére.

KLEITOSZ *(őrsparancsnokhoz)*: Te pedig perzsa vagy, tehát elfogulatlan — ez esetben.

DEMETRIOSZ: Megmotozni!

A két katona ráveti magát.

ÉANNA: Gyalázatos rágalom! Hazugság! Nem vagyok orgyilkos. Segítség! Se gyilok, se méreg, semmi sincs nálam! Roxané szolgálója vagyok, apámat megöltétek, de nem vagyok orgyilkos! Ellenségeitek, de semmi rossz szándékom, segítség!

DEMETRIOSZ: Elhallgattatni!

KLEITOSZ: Fölveri az egész palotát...

ÉANNA: Hagyjatok! Könyörüljete! Tinektek is van lánytestvéreitek, húgotok, anyátok!

DEMETRIOSZ: De fölöttük és előttük a parancs.

KLEITOSZ: Küldd a fenébe!

ÉANNA: Betiltották a szabad rablást!

DEMETRIOSZ: Elhallgattatni! Minden rongyát, porcikáját megmotozni!

Megkötözik, rongyot dugnak a szájába.

KLEITOSZ: Nehogy a királynő kedvence legyen!

DEMETRIOSZ *(aki már vérszemet kapott a lánytól)*: Az őrség is tanú rá: nem rablás ez, nem erőszak. Oda indult, tehát megmotozzuk, kötelességünket teljesítjük. Alexándrosz apját is ilyenek gyilkolták meg. Hogy közbe lába, keble napvilágra kerül? Rejtett gyilok, rejtett helyen kutatható. Ide mindent a kezembe!

Az őrkök rendre szaggatják le Éanna ruhadarabjait és dobálják oda Demetriosznak, az pedig Kleitosznak.

DEMETRIOSZ: Fátyol, szépen libeg, ha viselőjét az ágyba emeled.

KLEITOSZ: Ha karod nem öreg.

DEMETRIOSZ: De megfojtani vele bárkit

— a bódult szerelmest kivált meg lehet.

KLEITOSZ: Téged épp úgy, mint engemet.

DEMETRIOSZ: Nyakék, fejdísz, fésűk, csatok, fejetlenség minden ölelésben, lássuk hát, melyik az urunknak szánt gyilok?

KLEITOSZ: Meg a méreg — az édes rejtekből.

DEMETRIOSZ: Nagy királyunk, Filipposz, lehettél volna éberebb,

asszonyok hajsátrából, bugyijából ugrottak szívednek a kések!

KLEITOSZ: A finom kelméből... Ó...

DEMETRIOSZ: Alexándrosz fiadra majd jobban vigyázunk —
az ágyába hordott perzsa gyümölcsöt szépen
meghámozzuk.

KLEITOSZ: Héja nélkül a finom gránátalma.

DEMETRIOSZ: Részemről, Kleitosz, meg is kóstolnám,
de hol a legédesebb, sajna, nem lehet.

KLEITOSZ: Nem tudhatjuk, hogy szól a rendelet!

DEMETRIOSZ: Hé, szunnyatagok, gyorsabban azt a motozást,
és beljebb főleg, lennebb, az árnyékos helyeken.
Szelet kavará szoknya, bársony és brokát,
Éanna, nagy úrnak lánya vagy! — az alsóneműt
ne sanáljátok — annál értékesebb a nő, minél
kevesebb, ami eltakarja. Siessetek!

KLEITOSZ: Siessetek!

DEMETRIOSZ: Kleitosz, rózsajillat!

KLEITOSZ: Rózsabokornak is lennie kell tehát.

DEMETRIOSZ: Jól mondd, de még előbb — ott fennebb
a két gödölyét, ostobák!
Gyöngéden kétfelé hajtani, kebel közül
is előkerült ám kés — a nászágyban.
De még alábbról is, combok tövéből is,
Kleitosz! Most figyelj s ne nyálad csorogjon,
az eszed forogjon és fogja föl urunk bölcsességét.

KLEITOSZ: Hagyjuk felöltözni!

DEMETRIOSZ: Várj! Győztünk, úgy gondolod?
Tartományok, városok a lábunk előtt.
De nem alattunk!

KLEITOSZ: A motozást abba kéne...

DEMETRIOSZ: Várj! Szúza, Perszeopolisz kincse: semmiség, külsőség! Jönnek a meg-
hódoltak, a satrapák és drága ajándékot hoznak: potomság!
Ordibálni fogják! Éljen Alexándrosz! Hazugság! Adót fizetnek és jobban fognak
szeretni bennünket, mint mi saját magunkat, a hagyományos gyarlóságainkat.
Túltesznek rajtunk a hellénizmusban s a győzelmünk mégis kétséges.

KLEITOSZ: Kétséges?

DEMETRIOSZ: Ha nem szelídtítjük meg az asszonyaikat. Ez a tartós munka.

KLEITOSZ: Esküszöm, okos vagy.

DEMETRIOSZ: Áll még Bétisz vára,
lángol a nyílt és titkos ellenállás
— de katonát, vért az egyetlen megmaradt várak bevételeire már
nem áldozunk.

KLEITOSZ: Hogyne áldoznánk!

DEMETRIOSZ: Perzsa nők Vénusz-dombján fogjuk azt bevenni!

KLEITOSZ: Ez hát az új stratégia! (*Ruhadarabra.*) És ez meg micsoda?

DEMETRIOSZ: A kis csoda — micsoda? Ekkora bugrist okos emberen! Simogasd
meg te is. Bátrabban! Gyönyörű. Itt van, látod, szavaim értelme: a külsőségek
után — Perzsia, Egyiptom, Szíria belsejére van szükségünk.

KLEITOSZ: Természetesen.

DEMETRIOSZ: És tudod, hol a belseje? Ahol a mi nyelvünkön szólva ez a szép lány
elvéti. Szabad rablás helyett szabadság-rablást mond. Ahol a botlásai világítanak
még ösvényt — az övéi felé. Ott kell az új csatákat vívni. Trójába falovat csem-
pésztünk. Ide, barátom, termékenyítő falloszokat. Jó fallosz a legerősebb falansz.
Indulót is komponáltam, hallgasd:

*Jó fallosz a legjobb falansz,
Áll még Bétisz vára!
Lőréseiben asszonyok*

*Édes nyílás a lőrésben
Katonák előre!
Ti ketten is vissza — helyetekre!
A két katona kivonul.*

KLEITOSZ: Áll még Bétisz vára,
lőréseiben asszonyok.
Engedd már szabadon.

Demetriosz leszedi Éanna kötélkei.

DEMETRIOSZ: Megbocsáss É... Éanna. Hivatali volt — bár személyesnek tűnik az érdeklődésünk.

ÉANNA: Istenek, hálaimát rebegek tinéktek...

KLEITOSZ: Áldozatra méltók az isteneid. Nem bántottunk.

ÉANNA: Áll még Bétisz vára...

DEMETRIOSZ: Áll. Mert rég nem ostromoljuk!

ÉANNA: Az édesapám vára. Azt csak ő tarthatja. Te tartod azt, apám! Köszönöm. tinéktek, sakálok, a gyalázatot: cserében a jó híretekért. Áll még Bétisz vára... legutolsó menedékünk... Apám él, istenek! Ó, istenek, áll még Bétisz vára. Apám, édesapám, Roxáné hazudott... Áll még Bétisz vára... Ó, kegyelmes istenek... (Sír.)

Alexándrosz hangja: „Az egyetemes elrendezés elve, a mindent összebékítő szellem nevében kérlek és utasítalak benneteket...”

Kürtszó, Lysimachosz jön.

KLEITOSZ (ijedten): Lysimachosz!

LYSIMACHOSZ: Mit műveltek itt? Mért sír ez a lány?

DEMETRIOSZ: Oda indult, meg kellett motoznunk.

KLEITOSZ: Bétisz lánya.

LYSIMACHOSZ: Örültek!

DEMETRIOSZ: Ha valakit, Bétisz lányát csak meg kellett motozni. Az ő érdekében..

LYSIMACHOSZ: Az ő érdekéről, mikor fogalmad sincs a legújabb tervéről. Bétisz: lánya...

KLEITOSZ: Én mondtam...

LYSIMACHOSZ: Fügevirágom, bocsásd meg nekem az ő nevetlenségüket. Apád él. S megbékél.

ÉANNA: Az én apám?

LYSIMACHOSZ: Apád, a fővezér. Megbékél. Mert békejobbot nyújtunk.

ÉANNA: Átkozott, ha elfogadja.

DEMETRIOSZ: Te ne beszélj az ő nevében!

Ceremóniamester jön az előbbi lányokkal.

LYSIMACHOSZ: Ceremóniamester! Ezt is felöltöztetni. Ékszeresszék föl, a kincstár nem sajnálja!

KLEITOSZ: Újabb határozat s már megint nélkülem!

LYSIMACHOSZ: Általam üzent neked is. Megtudod. Bétisz lánya, hogy is hívnak?

DEMETRIOSZ: Éanna.

LYSIMACHOSZ: Éanna, vigasztalódj. Minden rendbe jön. Apád él s megbékél.

ÉANNA: Soha!

LYSIMACHOSZ: Ceremóniamester, vidd őket s öltöztessd.

A lányok elvonulnak, Éanna is velük.

DEMETRIOSZ (dúdolja): Jó fallosz a legjobb falanksz... Eddig az én tájékozottságom.

KLEITOSZ: Semmit sem értek a dologból.

LYSIMACHOSZ: Mert urunk agya forog megállás nélkül, ti pedig a motozással... Fallosz... Hát szabad asszonyi állatnak ilyen emlegetni? A szívnek óhaját: mondd, te faragatlan bakkhellén! A szerelem hatalmát és jogát mindenek felett.

Határok, nyelvek, szokások és avatag erkölcsök felett. Vénuszt mondd... attól a nők nem ijednek meg. Mert Vénusszal aztán jöhet... Ami kell.

DEMETRIOSZ: Vénuszt mondtam.

KLEITOSZ: A dombját.

LYSIMACHOSZ: De miért a dombját és nem a lényeket? Hogy hatalmas minden halandóra kiterjed és örömmel kell azt fogadni. Vénuszt, barátom, aki még a tengernek is parancsol. Szép szóval. Kagylóhéjban utazik, igazgyöngyöt aggat minden vonzalomra. Nem motozni kell, hanem a kháriszokat földidézni, a hórákat, és Pheita szavaival — a rábeszélés útján. Hümenáiosz gyönyöreit emlegetni, nem falloszt! Mert a nők szeretik ugyan, de utálják, ha emlegetik. Mert legelsősorban önmagukat szeretik becsapni. Hümenáioszra vágynak, de jobb, ha testi részletezés helyett... poétikusabban csicsergő madarakat mondasz és aranysekerecskét, amit Aphrodité verebei húznak. Hát ilyesmi, nem a vetköztetés! Zeusz minden ellenfelének feleségét magáévá tette, de hogyan, barátaim? Minosz király lányát miként termékenyítette meg az ablaktalan toronyban is? Aranyeső formájában. Azonképpen Zeusz fia mostan...

DEMETRIOSZ: A célunkat nézve: aranyesővel megbuktunk máris.

LYSIMACHOSZ: A lágy szavak némelykor kardot, sőt faltörő gépet pótolnak, barátom.

KLEITOSZ: Persze. Mindig az a legokosabb, aki utolsónak jön ki tőle.

Második kürtszó.

LYSIMACHOSZ: A harmadikra fogadjuk Roxánét. Addig vegyük számba magunkat. Kleitosz, Demetriosz, Lysimachosz, Pármenion...

KLEITOSZ: Ha ugyan él még.

LYSIMACHOSZ: Él. És itt lesz. A tábornoki kar. Tábornok urak!

Teremőr: „Tábornok urak!”

Tábornokok bevonulnak.

KLEITOSZ: Mondd már, mi lesz itt?

LYSIMACHOSZ: Filipposz! Orvos is kell némelykor a Hümenáioszhoz.

Teremőr: „Filipposz!”

FILIPPOSZ (Jön): Beteg valaki?

LYSIMACHOSZ: Ajzó port — nagy mennyiségben. S ahogy elnézlek, főleg magadnak. Azért ne ijedj meg. Kalliszthenész!

Teremőr: „Kalliszthenész!”

KALLISZTHENÉSZ: Elkészültem, uram.

LYSIMACHOSZ: Ma fürgébbnek mutatkozol a történelmet őrző nehezezáddal.

KALLISZTHENÉSZ: Elkészültem, uram, a legutóbbi hadjáratokkal is.

LYSIMACHOSZ: Tudom. De magad föl vagy-e készülve?

KALLISZTHENÉSZ: A továbbiak megírására? Kevés a papirusz...

LYSIMACHOSZ: Nem papirusz! Más egyéb. Amivel már nem rendelkezel.

KALLISZTHENÉSZ: Hogy én nem rendelkezem? Mivel nem rendelkezem?

LYSIMACHOSZ: Amire nagy szükséged leszen.

KALLISZTHENÉSZ: Nem értem.

LYSIMACHOSZ: Himen... tudod, mi az.

KALLISZTHENÉSZ: Nem vagyok analfabéta. Olvastam róla.

LYSIMACHOSZ: És a Hümenáiosz?

KALLISZTHENÉSZ: Nászöröm, természetesen.

LYSIMACHOSZ: Föl vagy-e készülve rá?

KALLISZTHENÉSZ: Hogyne. Mindent előkészítettem...

Röhögés.

...a megírására. Urunk és Roxáné...

LYSIMACHOSZ: A saját nászi örömről van szó.

KALLISZTHENÉSZ: Saját? Ó, régen volt az, uram.

LYSIMACHOSZ: És ha most újabbra kerülne sor? Ha netán...

KALLISZTHENÉSZ: Hát... nagyon össze kellene szednem az eszemet, hogy földézzem a tennivalókat. De én — tudtommal — nem szerepelek az eseményekben.

LYSIMACHOSZ: Olvasd az eseményeket! A lakat alatt tartott eseményeidet.

KALLISZTHENÉSZ: Igen. Így szól. Arisztotelész Alexándroszt arra tanította, hogy a görögökkel és macedónokkal úgy bánjon, mint vértestvéreivel, azokat ellenben, akik nem görögök, macedónok, hanem perzsák és másfajta barbárok, úgy kezelje és hasznosítsa, mint az állatokat, vagy növényeket. Alexándrosz azonban eltért mesterének tanításától, és birodalmát a változatos népek egyesítésének bölcs gondolatára építette föl. Ökumenia, szinkretizmus — ez lett irányadó gondolata a meghódított népek veszélyes sokféleségének megszüntetése végett.

KLEITOSZ: Ezt tudjuk.

LYSIMACHOSZ: Azt olvasd, ami holnap hajnalban történik.

KALLISZTHENÉSZ: Arisztotelész tanításával szemben, amelyet Thálesz filozófiája is meghatározott, Alexándrosz — miután egy napon a griffmadarak az ég magasságába fölvitték — új szellemiséget honosított meg a birodalomban, melyet azután kegyesen kormányzott az emberi kor legvégső határáig — isteni mivoltában pedig évezredek fölött gyakorolta a felügyeletet. Emberi végakarata Zeusz-Ammon fiának láthatatlan erejében munkált változatlan erős keze között meghúzódó történelemben.

DEMETRIOSZ: Ez szép: az erős keze között meghúzódó történelemben. Szépen írták.

LYSIMACHOSZ: Öreg, ittkapnak az események, mire fölmondod őket.

KALLISZTHENÉSZ: Szúza fölött lebukott már a fényes nap, amikor Ammon papjaitól fölszentelt fia, a diadalmas ifjú Napisten...

Szavát elnyomják a réztányérok kísértetiesen erős és visszhangos hangjai. Megnyílik a trónterem ajtaja. Katonák Alexándrosz szobrát hozzák. Nyomukban Egyiptom papjai. Utolsónak jön Pärmenion, karján egy köpennyel. A jelenlevők leborulnak. Pärmenion állva marad. A papok megszentelik a szobrot, majd kivonulnak.

PÄRMENION: Elvégeztetett. Az ember, aki kézfogásközelben volt: nincs többé. Zeusz-Ammon fiának és a fáraók törvényes utódjának trónja előtt fekete szőnyeg jelzi, hogy színe elé járulva hol kell megállnunk. A láthatatlan szakadék előtt. Nem igaz, hogy a szobrok nem beszélnek. Álltukban éjjel-nappal vélekednek azokról, akik állították őket. Dőlünkben azokról, akik ledöntötték őket. Folytassatok. *(A köpenyt a szobor talapzatára helyezi.)* Ez még az övé volt. Akit Sándornak szólíthattam. Isten veled, Sándor...

Réztányérok hangja. A társaság fölemelkedik. Az egyiptomi papok elvonulnak.

LYSIMACHOSZ: Folytasd, öreg. Mondtam, hogy ittkapnak az események.

KALLISZTHENÉSZ: ... a diadalmas ifjú Napisten színe elé vezették a baktriai Roxánét, a legyőzött Dáreiosz gyönyörű hitvesét. Isteni küldetésének tudatában ezután arra törekedett, hogy birodalmának népeit egybeforassza, a görög nyelvet emelje mindenek fölé, mivel egy uralkodó nyelv közelében minden más nyelv: titok. Mint ilyen, búvóhelye a különvélekedésnek, összeesküvésnek, hamis hang az istenek imádatában, akadály a parancsok végrehajtásában. Babel példája mutatja: nem lehet az égig emelkedni, ahol összevissza beszéd ütközteti az építő szerszámot, mert akár a vak madarak, csapkodnak az egymás előtt ismeretlen szavak. Zeusz büntetése volt ez hajdan, Zeusz fia vette le népeiről a büntetést. Mert ahol nem egységes a beszéd...

LYSIMACHOSZ: Tudjuk, öreg! Bábelt, az idegen nyelvek kutyaugatását, Tháleszt, az ökumeniát, a szinkretizmust, a griffmadarakat, a nemes eszméket. A tényeket mondd: mi történt velünk holnap hajnalban?

KALLISZTHENÉSZ: Mondanám, de ha folyton megszakítasz...

LYSIMACHOSZ: Sokan vagyunk érdekeltek.

KALLISZTHENÉSZ: Ezen igyekezetének egyik állomása volt az a hatalmas méretű menyegző, melyet urunk Szűzában rendezett. Parancsára a helytartók: Kleitosz, Demetriosz, Lysimachosz, valamint Pármenion, Filipposz udvari orvos, a tábornoki kar, perzsa főurak lányaival kötöttek házasságot. Példájukat Alexandrosz parancsára ugyanaz nap éjszakáján több mint tízezer görög és macedón katona követte.

A palota terein hadak vonulása, parancsszavak, dobpergés.

KLEITOSZ: Érkeznek a vőlegények!

LYSIMACHOSZ: Én kit vettem el?

KALLISZTHENÉSZ: Lysimachosz... Perszepónát, Massagéta perzsa satrapa lányát...

DEMETRIOSZ: Demetriosz?

KALLISZTHENÉSZ: Szúziát, Besszosz satrapa lányát.

KLEITOSZ: És Kleitosz?

KALLISZTHENÉSZ: Ariánét, Gaumata satrapa lányát. Mindahányat láthattátok be- és kivonulni.

DEMETRIOSZ: És Pármenion, urunk barátja, miután a mérget bevette, gyógyírként kicsodát...?

PÁRMENION: Megtiltom! Miért érdekel oly nagyon, Demetriosz?

DEMETRIOSZ: Hát csupán... barátilag... örömből és együttérzésből...

PÁRMENION: Köszönöm. Akkor tőlem értesülj: Pármenion — a parancsot megtagadva, nem vett el senkit sem.

KLEITOSZ: Akkor azt halljuk legalább, hogy kit nem vett el!

KALLISZTHENÉSZ: Bétisz lányát, Éannát.

KLEITOSZ: Az élet vizét hozta neki.

Hosszú csönd.

DEMETRIOSZ: Kérlek, Pármenion, bocsáss meg nekem.

PÁRMENION: Nincs mit megbocsátanom.

DEMETRIOSZ: A látszat szerint eljövendő feleséged...

PÁRMENION: Nem eljövendő!

DEMETRIOSZ: Urunktól kijelölt feleséged ellen erőszakosan jártam el, de Kleitosz s a két katona tanúsítja, hogy...

PÁRMENION: Nem érdekel!

DEMETRIOSZ: ...csak kötelező motozás volt, próbaként, urunk érdekében.

KLEITOSZ: Gyanús volt.

PÁRMENION: Gyanús. Amennyiben?

DEMETRIOSZ: Annyiban, hogy... a konoksága... gyűlölete már messziről...

PÁRMENION: Lám azt a konokságot...

DEMETRIOSZ: Éannát kérem! (*Teremőr hangja: „Éannát!”*)

PÁRMENION: ...és azt a gyűlöletet. Sasszemetek nyilván nem tévedett.

Éanna jön a ceremóniamesterrel, aki meghajlik és hátravonul.

PÁRMENION: Te vagy hát Bétisz lánya, Éanna.

ÉANNA: Az vagyok, uram. De már megmotoztak egyszer. És tőled csak kegyelmet várok.

LYSIMACHOSZ: Tőle csak szép szavakat remélj. Az urad lesz. Férjed.

Nézik egymást. Éanna hátrál.

PÁRMENION: Ne félj. Ostoba beszéd. Mit műveltek veled?

ÉANNA: Amit a győztes gyávák szoktak, uram. Megaláztak.

KLEITOSZ—DEMETRIOSZ: Rágalom! Nem igaz!

KLEITOSZ: Tanú is van. Őrparancsnok!

IV. katona futva jön.

DEMETRIOSZ: És a másik?

KLEITOSZ: Ali jöjjön!

IV. KATONA: Megszökött, jelentem alásson.

KLEITOSZ: Ali megszökött. És miért?

IV. KATONA: Elkezdett sírni, jelentem alássan, és azután megszökött.

KLEITOSZ: Lovasokat a nyomába, te pedig mondd, te kasztrált: a motozásnál esett-e baja ennek a lánynak?

IV. KATONA: Semmi, jelentem alássan!

ÉANNA (Pármenionhoz): Minden ruhámat leszaggatták, uram!

IV. KATONA: Parancsot kaptunk, jelentem alássan!

DEMETRIOSZ: Tudod, hogy kasztrált?

PÁRMENION: Az ő hiányával bizonyítod, hogy neked van — meggondolásod?

(A katonához) Elmehetsz.

IV. KATONA: Elmehetek, helytartó úr?

PÁRMENION: Azt mondtam: elmehetsz. Még kérdezősködd? Nehéz fejű vagy. Úgy látszik, amikor kasztráltak, tévedésből téged hajítottak el, és az maradt meg belőled, amit kiheréltek. Takarodj!

A katona gyorsan el.

KLEITOSZ: Hatásköri sértés, Pármenion!

PÁRMENION: Nem nagyobb, mint amit e lány ellen elkövettetek.

DEMETRIOSZ (békülékenyen): Ha nem veszed el, minek állsz pártjára?

PÁRMENION: Épp azzal akarok a pártjára állni — hogy nem veszem el. Hatalmi kiutalásra élelmet, fegyvert, ruhát vételezek: nem asszonyt! (Éannához) Miért nézel rám is gyűlölettel?

ÉANNA: Kincseinket elhordtátok, a földjeinket egymás között felosztottátok, isteneink szobraikat ledöntöttétek, arccal a földnek, hogy ne szólaljanak. Nem elég nektek? Perzsia méhében akartok megtelepedni?

DEMETRIOSZ: Ennek a torkát kellett volna megkutatni!

KLEITOSZ: Csupa méregfiola és gyilok a torka!

PÁRMENION: Miért beszélsz így velem?

ÉANNA: Veled nem, uram. Bocsáss meg. *Veletek.*

DEMETRIOSZ: Az én katonáim kurvájaként majd megszelídül.

PÁRMENION: Sándor illúziói nemesebbek az ocsmányságodnál!

DEMETRIOSZ: Szavad ne felejtse!

PÁRMENION (Éannához): Eredj békével.

ÉANNA: Uram... Pármenion... Ugye nem hagyod, hogy a katonák...? Tinektek is van lánytestvéretek... Láttam, mit műveltek a katonák szabadságrabláskor... Iszonyatos volt.... Ne büntessetek! Ha rosszul szoltam, megbocsássatok... Te bocsáss meg, Pármenion. Tenéked csak köszönettel... (*Megragadja és megcsókolja Pármenion kezét.*)

PÁRMENION: Nem vagyok isten. Eredj békével.

Éanna a hozzá csatlakozó ceremóniamesterrel el.

KALLISZTHENÉSZ: További figyelmet kérek.

PÁRMENION: Megvan!

KALLISZTHENÉSZ: A nagy szúzai menyegző pedig a tízezer hellén vőlegény és perzsa menyasszony vigasságával betöltötte a birodalom tereit. Nem volt és nem lesz en az emberiségnek ehhez hasonló szinkrétikus, boldog pillanata. Thálesz imája zengett egységesen a vegyes ajkakon. A táncban és a boroskupa használatában Alexándrosz fáradhatatlan volt, de a vőlegényeknek a rájukváró nászi feladatokra való tekintettel megtiltotta a lerészegedést, sokan vesztették el mégis a nemző képességüket. Alexándrosz pedig megbocsátott nekik, és a hajnali szemle alkalmával — mint előzőleg is az ökumenikus menyegzőkön — Őmaga tette asszonnyá a szűzen maradtakat. A természet törvénye szerint azután kellő időben megszülettek az új rend gyermekei, kedves arcukon a hellén szép jegyeivel, Iszisz és Mithrász földi tükörcserepei a csodálatos Niké tagadhatatlan vonásaival. Teljes megadásának és Alexándrosz előtti hódolatának jeléül maga Dáreiosz is megjelent a királyi menyegzőn, föladván a bujdosásba és ellenállásba

vetett reményét. Királyát még aznap, hajnali kakasszóláskor követte Bétisz, aki békére hajló szívvel vette tudomásul Eanna leányának házasságát *az oly sok hűségpróbát kiállt Pármenionnal*. És bő gyermekáldásban boldogan éltek...

Hosszú csönd.

PÁRMENION: Boldogan éltek...

KALLISZTHENÉSZ: A krónikának egyelőre vége.

PÁRMENION: És ha nem így történt mindaz, ami történni fog?

KALLISZTHENÉSZ: Ő tudja, minek kell megtörténnie.

PÁRMENION: *Tudta*. Míg kedvébe járt a tényeknek, és ki tudta várni. Mindennek a kedvező jeleit.

KLEITOSZ—DEMETRIOSZ: És nem tudja már?

PÁRMENION: Nem tudja. A jövőt írásba diktálja. A lázálmait diktálja Kalliszthenésznek. Ez az istenség: zsákutca. Végül azok gyomrába kerülünk, akiket föl akarunk falni. Mert jóllakottan is éhesek vagyunk.

KLEITOSZ: Alexándrosz bölcsességét kötelességem megvédelmezni!

DEMETRIOSZ: Halljátok valamennyien: e rágalmakat visszautasítom!

PÁRMENION (*csöndesen*): Az aggodalom — mióta rágalom?

DEMETRIOSZ: Zeusz-Ammon fiának oldalán nincs aggodalom, bizonytalankodás, nincs tépelődés, félelem, nincs rémlátás és nem lehetséges az ellenvélemény. Kimondtam ugyan, bár ez a szó nincs, ismeretlen, lemaradt Pellánál, elfelejtettük, mindahányan és örökre. Ellenvélemény? Kést a párnátok alá! Az álmaitokban is szíven szúrjátok!

LYSIMACHOSZ: Barátaim, ne ugorjatok egymás torkának. Mi kétely nélkül fogadjuk urunk minden szavát. Pármeniont kételyek gyötrik, de vajon — a személyes érdekeiben? Ugyancsak Alexándroszért, bár fölöslegesen, tehát helytelenül. De kérдем: közülünk melyik lett volna képes urunkért — a méregpróbára? És kérдем: nem lehetséges, hogy az az orvosság, amit próbaként bevett, más volt, mint amitől végül is urunk rendbe jött?

FILIPPOSZ: Tiltakozom! Rágalom!

DEMETRIOSZ: Azt gyanítom mégis, hogy Pármenion ép ésszel ilyet nem mondana.

PÁRMENION: Kérlek, ne tekints elmeháborodottnak.

LYSIMACHOSZ: Csak fölháborodottnak. Az sem *vall* most ép elmére. Ilyenkor botlik a nyelv — nem a hűség persze. Például a perzsákat nem fölfalni akarjuk, hanem nagylelkűen magunkba fogadni. Ez a mi támadásunk: a magunkba fogadás.

PÁRMENION: Ahol a szív s a lélek titkos kazamata?

LYSIMACHOSZ: Szív és lélek. Hiányolod talán? Nézz ki az ablakon. Ezrével jönnek a lányok — a szüleik hozzák őket.

PÁRMENION: Mert rá vannak szorulva az adókedvezményre.

LYSIMACHOSZ: Urunk legzseniálisabb elgondolása. Ökumenikus házasság esetén az adókedvezmény.

KLEITOSZ: A szív és lélek ellenállása, a titkos kazamata, nézd, hogy porlik, Pármenion.

PÁRMENION: Látszólagosan.

KLEITOSZ: Az érdek nyomására.

LYSIMACHOSZ: Mert szív, lélek s érzemény: az anyagi érdeknek, hivatali előléptetésnek, mindenféle kedvezménynek három kicsi szolgálóleánya. Hallod? Énekelnek is.

PÁRMENION: Nem örömeiket.

DEMETRIOSZ: Egymás között házasulva ugyanezt éneklük. A megjátszott szomorúság a nászéjszaka előtt.

LYSIMACHOSZ (*az ablakban*): Pármenion, te poeta lélek! Nézd a perzsa parasztját, hogy röhíncsél a görög káplárnak. Mint Arisztophánész megarai embere: eladja-lak, lányaim, vagy éheztek tovább? Csak adj el, csak adj el! De hogyan? Mind-

egy, malacnak álcázva, zsákban, emlékszel, Dikáipolisz miként tapogatta őket? De nincs farkuk! Lesz majd, süldőkorukban, nagy, vastag és veres, ám tapogasd csak elől őket — már híznak, szőrösödnek, szép két falat lesz Aphroditének. (Nevet.) Megarai, baktriai — ha megszorul a lányos apa, erkölce egyre megy.

PÁRMENION: Egyre megy.

DEMETRIOSZ (az ablakból): Már paroláznak. Utána se számol a boldog atya, hogy egyetlen lányát adja, de véle másodnemzedéken szakasznyi katonát. Ha csak hét gyermeket szül, és azok ugyanannyit nemzenek majd a birodalomnak, hétszer hét és annak a szorzata... számolj utána, hány frissen szaporított hellén katona s fiadó hely? Egy marékba simuló, selymes és forró Vénusz-dombocska. Urunk ezt jól tudja. Te pedig kétségbe vonod.

PÁRMENION: A monomániádról tudtam, Demetriosz. Az erotomániádat most veszem csak észre.

DEMETRIOSZ: A te nárcizmusodnál nyilván egészségesebb! Avagy nem te magad, hanem egy másik férfiú lenne szerelmed tárgya?

Röhögés. Kalliszthenész kivételével. *Alexándrosz hangja: „Pármenion! Pármenion barátomat küldjétek azonnal!”*

Teremőr: „Zeusz-Ammon fia kéreti Pármeniont!”

Fagyos csönd.

PÁRMENION: Folytassátok! A röhögést és a rőfögést. Mert úgy észlelem: a vaddisz-nók szimatjával áldott meg benneteket a törtetés. A csörtetés Sándor körül. Szavaimnak ellenzékiesszaga van, máris szimatot kaptatok — és Őt véditek ellenem. Egy intésbe kerülne valóban, hogy eleven széttépjete. Nem az iránta való hűségből — ugye jól tudjátok, mind, akik már nem röhögtek? A szá-nalmas, ám annál fanatikusabb gyűlölet munkál bennetek a kettőnk barátsága miatt. Mit tehetek én, hogy titeket szeressen jobban? Ne hazudjatok neki. Talán tudja, hogy hazudtok, amikor körülhízelgitek — és talán tudja, hogy akkor ra-gaszkodom hozzá legjobban, amikor a parancsát megtagadom. Utánam nyúlt százszor, ha elestem — utána nyúlok ezerszer, ha önnön fényességétől a szeme káprázni kezd, és botlást botlásra halmoz. Mert a barátság: két test, egy lélek. De kinek beszélek én?

Alexándrosz hangja: „Pármenion!”

Jövek, ne ordibálj! Ha már isten valaki, legalább ne ordibáljon! (Gyorsan el.)

DEMETRIOSZ: Kutya legyen, ha nem háborodott meg, Filipposz.

Harmadik kürtszó.

KLEITOSZ: Őrség! A keleti kaput megnyitni!

LYSIMACHOSZ: Ceremóniamester, a lányokat!

Őrség indul a megjelölt irányba, kint a téren dobpergés, parancsszó: „Katonák! Menyasszonyát ki-ki a lakoma helyére vezesse. Evoé!” A kezdetben távoli, majd közeli dallamra ceremóniamester bevezeti a lányokat, köztük Szúziát, Perszephónát, Ariánét, Éannát. Egyenként állítja őket a kijelölt férjek mellé. A lányok tálcán üveg-kupában bort hoznak, mit a férfiak megisznak s a kupákat rendre falhoz verik. Cere-móniamester a tálcákat összegyűjti és kiviszi. Éanna egyedül, oldalt.

DEMETRIOSZ: Roxáné jön. Őrség, tisztelegj!

Oldalt, a láthatatlan őrség hangja: „Dicsőség Alexándrosznak, éljen mindörökké a Hellén Birodalom!” Roxáné jön a kíséretével. A három helytartó köszönti némán.

ROXÁNÉ: Dicsőség Alexándrosznak, a Nap-Isten fiának satöbbi. És az új királynő? Avagy Thálesz imája engem is kitiltott a tiszteletből? Roxáné mátlól kezdve úrnőtök és parancsolótök, aki Sándornak fiat, törvényes utódot fog szülni, hogy ez az egész tákolmány az Adriától Indiáig...

DEMETRIOSZ: De királynőm...

ROXÁNÉ: ...megmaradjon! Roxáné ne éljen? A birodalom szét fog esni, ha nincs utód, az ő méhéből való. Elhagynom Dáreioszt, hogy Sándor hívására megosztoz-

zam a kormányzás gondjában és tinektek, nyomorult szolgák, egy köszöntő szavatok sincs?

BESSZOSZ: Éljen Roxáné! (*Selyemzsákkal a hóna alatt igyekszik előre.*)

ROXÁNE: Te is itt vagy, Besszosz? Hiányoztál.

BESSZOSZ: Megkéstem felség, de itt vagyok...

KLEITOSZ: Elnézést a nagy Dáreiosz özvegyétől...

ROXÁNE: Nem vagyok özvegy. Dáreiosz él és békejobbot fog nyújtani Sándornak.

Nem ellenségek már, egymást mindig is nagyra becsülték.

LYSIMACHOSZ: Erről magunk is így értesültünk.

KLEITOSZ: Elnézést, felséges úrnőnk: a köszöntésre nézve nem kaptunk semmilyen utasítást. Őrség! Dicsőség a királyasszonynak!

ŐRSÉG HANGJA: Dicsőség Alexandrosznak, éljen mindörökké a Hellén Birodalom!

DEMETRIOSZ: És úrnőnk, Roxáné!

ROXÁNE (*kacag*): Papagájok. Az idomítás eleven példái. Hát megtanuljátok majd az új köszöntést is. A párosat. Sömörödött agglegények gyülekezete, megtanuljátok majd, hogy asszony is van e palotában — törvényes neje a világhódító Sándornak. Asszonyt kaptatok ti is valamennyien, csak kitarásokat legyen majd mellettük. Ezek nem sápatag nimfák, uraim, nem szelíden szövögető Pénélopék. A vérük valamivel fűszeresebb, ha nem tudnák, uraim. Nézzétek őket! Lányaim, csak nem szomorkodtok a szűzai menyegző legelső percében! Perszeopoliszi udvaromban még énekes madarak voltak. Perszepóna, Ariáné, Szúzia... és hol van Eanna? Gyere csak, lányom.

Éanna odamegy Roxánéhoz.

Ne légy bánatos. Legyetek szépek, mint Szemirámisz függőkertjei, termékenyek, mint a Nílus völgye, legyetek galambszelídek és okosak, mint a kígyók. Ami rosszat hozott ránk a sors: javunkra fordítjuk. Amit elvesztettek a férfiak fegyverrel: visszanyerjük szerelemmel. Dáreiosz nem lesz többé Perzsia királya, de Sándor barátságba fogadta, és megosztja vele a hatalmat. Ugyanígy régi satrapáinkkal is. Besszosz például, nézd, itt van, Baktriát fogja tovább kormányozni. No, eredj a férjedhez. Hé, Besszosz! Sándor nagylelkűségéhez képest, amivel hódolatodat jelezni kívánod, az ajándékok kevésnek is mutatkozik. Vagy tán színaranyat hozol a selyemzsákokban?

BESSZOSZ: Azzal, amit hoztam, úrnőm, Alexandrosz nem lesz gazdagabb, de álma minden bizonnyal nyugodtabb.

ROXÁNE: Mint mindig: ravasz a válaszod, Besszosz. De mért nem jön Sándor? Avagy nekem kell elébe járulnom?

A trónterem szárnyas ajtói kinyílnak.

KLEITOSZ: Alexandrosz jön! Őrség!

ŐRSÉG HANGJA: Dicsőség Alexandrosznak!

Pármenion jön.

PÁRMENION: Felséges asszony. Sándor megbízásából fogadlak. Szerelmes köszöntését küldi és vár — odabent. Egyedül téged. A satrapák hódolatát csak reggel fogadja.

BESSZOSZ: Ajándékot hoztunk! Hoztam!

PÁRMENION: Megbízatom, hogy átvegyem. Az ajándék előtte jár az ajándékozonak. És bár satrapák hozzák, minden drágagyöngy és akármilyen: a királynő mátkaaajándéka. Oda kérem. (*Egy asztalra mutat.*)

Miközben Roxáné kíséretének tagjai ajándékaikat leteszik, Pármenion folytatja köszöntő beszédét.

Sándor parancsából azt kell mondanom, Roxáné: az istenek vezéreltek téged önként vállalt utadon az egyetemes megbékélés nászágya felé. A te méhednek gyümölcseivel teljesebbé ki birodalmunkban az általános harmónia. Bár tudnod kell Plátontól, aki Herákleitoszra hivatkozva mondja: a harmónia egymással

ellenkező elemekből keletkezik, akárcsak a ritmus a zenében, de ez most nem érdekel téged. Oly sok nép koldustarkaságából vezess ki minket Sándorral együtt a hellén szellem egységébe. Mondom ezt — az Ó utasítására és meggyőződésem ellenére.

ROXÁNÉ: Sándor tehát maga helyett az ellenségemet küldi elibém.

PÁRMENION: A barátját, asszonyom, akinek mindig megengedte, hogy gondoljon amit akar, de nyilvánosan s ily esetben mondja, amit *kell*. Most *ilyen* eset van, részemről a csekély módosítással: a kettőt együtt mondom. Azt is, amit *gondolok*, azt is, amit *kell*.

Demetriosz sug valamit Roxánénak.

ROXÁNÉ: Jelek szerint lassan ölő méreg szól belőled. Halála előtt az ember leveti álarcát.

PÁRMENION: Amíg Sándor él, én is élek.

ROXÁNÉ: Adják az istenek.

BESSZOSZ: Uram! Én az ajándékomat csak személyesen adhatom át — magának Alexándrosznak.

PÁRMENION: Lehetetlenség.

BESSZOSZ: Személyesen és négyszemközt.

PÁRMENION: Annál is lehetetlenebb.

BESSZOSZ: Más kezébe nem adhatom.

PÁRMENION: Én nem vagyok más keze. És Trója óta tudom: minden ajándék gyanús, legyen az perzsa hűség is.

BESSZOSZ: Nem adhatom. Elmegyek inkább. (*Indulna.*)

ROXÁNÉ: Besszosz! Minden ajándék: az én ajándékom! Parancsolom, oldd meg azt a zsákot.

BESSZOSZ: Nem... Nem tehetem...

Pármenion elveszi tőle a zsákot. Dáreiosz fejét húzza ki belőle, és ereszti vissza. Dermedt csönd, majd Roxáné és az asszonyok sikolya.

ROXÁNÉ: Orgyilkos! (*Mintegy Dáreiosz levágott feje elől menekülve.*) Orgyilkos! Besszosz, te orgyilkos! Ó, Dáreiosz — gyilkosaidat melengetted a hiszékenységedben. Orgyilkosaidat fizetted drága arannyal és a bizodalommal! Dáreiosz, te minden királyok legostobábbja. Csak az ellenségeidben kellett volna bíznod, azok szándéka mindig világos. Besszosz, miért csináltad? Miért?

BESSZOSZ: Két királyt nem lehet szolgálni.

ROXÁNÉ: Nem lehet! Átkozott! Aki egyet szolgál hamisan — kettőt is szolgálhat! Ó, perzsák! Véreim! Nem akad férfiú köztetek, hogy Dáreioszért e patkányon bosszút állana? Ti görögök, macedónok! Sándor barátját, nemes ellenfelét... Halálát senki sem torolja meg?

PÁRMENION: Az ítélkezés joga egyedül Őt illeti meg.

ROXÁNÉ: Ó, Sándor! Ne hagyd büntetlenül. (*Éanna vállára roskad.*)

ÉANNA: Aki egyet szolgál hamisan — kettőt is szolgálhat. Aki egyet szeret hazugul — kettőt is szerethet. Legyetek szépek, mint Szemirámisz függőkertjei. Ami rosszát hozott ránk a sors — javunkra fordítsuk!

ROXÁNÉ (*eszélősen*): Éanna, te vagy — Éanna?

ÉANNA: Én vagyok. Éanna.

ROXÁNÉ: Különös szavakat mondasz.

ÉANNA: Egy királyasszony mondta. Akinek Perszepoliszban a haját fésültem.

ROXÁNÉ: A haját. Perszepoliszban. A cédrusfák alatt vártam Dáreioszt. Lement a nap, kedvesem, kelj föl és világíts. Mindig fekete lovon jött. Hová lettek Dáreiosz fekete lovai?

PÁRMENION: Sándor vár, asszonyom.

ROXÁNÉ: Hová lettek Dáreiosz fekete lovai?

ÉANNA: Bocsáss meg nekem.

PÁRMENION: Mennünk kell.

ROXÁNÉ: Hová kell mennünk?

PÁRMENION: Urunk vár. Sándor.

ROXÁNÉ: Urunk vár. Sándor. *(Elveszi Pármeniontól a zsákot.)* Urunk, Alexándrosz.

(Pármenion karjába kapaszkodva megy a trónterem felé.) Urunk, Alexándrosz...

(Az ajtóban összeesik, úgy vonszolja tovább magát, az ajtók becsukódnak, Pármenion nem lép be, tekintetével Éannát keresi.)

DEMETRIOSZ: Kleitosz, Lysimachosz! A menyegzői indulókat!

A jelenlevők — Besszosz kivételével, aki magába roskadt — Thálesz imáját éneklük harsányan: Isteneknek hála legyen stb. táncolnak. A forgatagból Ariáné, Szúzia, Perszephóna, ki-kinyúl Éanna után, hogy őt is bevonja. Egy-egy férfikéz is megragadja.

ÉANNA: Legyetek átkozottak! Legyetek átkozottak! Legyetek átkozottak!

Pármenion lassan elindul feléje és lefogja a száját.

PÁRMENION: Hallgass!

ÉANNA *(a szeme közé kiáltja)*: Legyetek átkozottak!

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS

Bétisz vára. Férfiak, nők, gyerekek a földre borulva. Eleinte a szűzai menyegző dalát halljuk, majd felerősödik a várbeliek siralmas, szöveg nélküli dallama. Bétisz és ifjabb Besszosz az előtérben áll. Előbbi szobormerev, az ifjú a fegyverét javítja.

ASSZONYI HANG: Bétisz, imádkozzál!

BÉTISZ: Fegyverekre van szükségünk. Vagyis lenne...

ASSZONYI HANG: Bétisz, könyörögj az istenekhez segítségért.

BÉTISZ: Nekik nincs fegyverük.

ASSZONYI HANG: A papjaink elhagytak, Bétisz! Imádkozzál!

BÉTISZ: Nem imádkozom. A papok jól tudják, mikor kell elhallgatni. Mikor már üres az ég. Rablógyilkosok nyomában a kirámolt ház.

FÉRFIHANG: Bétisz, ifjú Besszosz! Imádkozzatok. Ha van még isten, a vezérek hangjára figyel.

BÉTISZ: Iszisz és Mithrász arca sárban, mocskokban! Arccal földre lebuktak. Az új istenekhez imádkozzam? Zeuszhoz, Apollónhoz, Nikéhez? Nem tudok görögül. Meg nem is bolondok, hogy minket segítsenek. Nem mi ettettük őket.

IFJABB BESSZOSZ: Panasz helyett vigaszt várnak tőled az emberek. Igen. Dáreiosz végül is egybegyűjti a szétment sereget. Apám is elindult Észak-Baktriából. A makkabeusok fölkeltek már a macedónok ellen, követik őket a szíriaiak, a médek...

BÉTISZ: Messze vannak.

I. BESSZOSZ: Biztató jelt közelebb is találsz!

BÉTISZ: Éannát? S a húgodat, Szúziát? Pármenionné, Demetrioszné? Még mindig nem hiszed el róluk? Tehetik különben. Nincs már istenünk, aki megbüntesse őket. Belülről rohadunk. Ha járni akarunk és akármily csekély lehetőséget is megragadni, a végtagjainktól kell megszabadulnunk.

I. BESSZOSZ: Fiatal nőtény az időset követi.

BÉTISZ: Ne beszélj így.

I. BESSZOSZ: Roxáné...

BÉTISZ: Vele még számolunk.

I. BESSZOSZ: Leszámolunk! Bízol tehát!

ASSZONYI HANG: Bétisz, imádkozzál!

I. BESSZOSZ: Eddig tartottad bennünk a lelket. Nincs jogod most — asszonyi áru-lás miatt a vigasztalansághoz.

BÉTISZ: Mondjam a vigaszt? Mondjam el a valót? A lemészárolt trogloditákat? A hegyekbe menekültek vakondokállapotát? Az anyjuk nyelvétől megfosztott

gyermekeinket az új városokban? Az Alexandriákban? Ahol ők a törvényhozók, mi a végrehajtók? Ők a felügyelők, mi a felügyelték? Ők a fárosztervezők, mi a teherhordók, étekhordók, sírásók és személteltakarítók? És mondjam a legsíralmasabbat? Hogy adókedvezménnyel a meghódított tartományokban néhány év alatt puhára főzték a valamikori egyenes gerinceseket is? A nőkről most nem beszélek. Ők az istenekkel, régiekkel és újakkal cinkosok. Ahol új isten támad, elsőnek a nőket veszi számba.

I. BESSZOSZ: Most én mondom: ne beszélj így, bátyám. Ne gyalázd saját várad asszonyait.

BÉTISZ: Bocsánatukat kérem, ha így lenne. A személyes veszteség mindig a minden. Mit ér a csöppnyi vigasz is, ha te magad nem lehetsz része?

HANGOK: Bétisz, ifjú Besszosz! Imádkozzatok.

BÉTISZ: Mithrász ott iszonyodik most a szúzai menyegzőn.

I. BESSZOSZ: Segíts neki az iszonyodásban.

BÉTISZ: Csak káromlás feszül a torkomban.

I. BESSZOSZ: Vezérünk vagy, míg Dáreiosz s apám meg nem érkezik.

BÉTISZ: Mithrász fölkel a sárból, Iszisz fölkel az agyagból. Nikével mulatnak: Szúzában. Tán részegek is már... Kiokádják kétezer év imádságát.

HANGOK: Istenkáromló! Istengyalázó!

Egy férfi válik ki a tömegből, kést emel Bétiszre.

A FÉRFI: Imádkozzál értünk, vagy végleg elhallgatsz!

Ifjabb Besszosz leüti a férfit.

BÉTISZ: Magad is tudsz imádkozni.

A FÉRFI: De nem rólam, nyomorult vízfordóról, hanem rólunk van szó!

I. BESSZOSZ: A többes szám használatára téged hatalmaztak föl. A szavainkat is rád ruháztuk.

BÉTISZ (a késsel támadó férfihoz): Ti tudjátok, hogy a lányom, Éanna, Roxáné nyomába lépett és mégis?

A FÉRFI: Mégis, uram! Mégis!

I. BESSZOSZ: Eggyel több okod, hogy kimondd, ha nem a vigaszt, a bajt legalább. Az is erősít.

HANGOK: Bétisz, imádkozzál!

BÉTISZ: Erősít. Erősít, ha újra meg újra elmondjuk:

*Cserbenhagyott bennünket az isten,
az egész ország megzavarodott,
cserbenhagyott bennünket az isten,
az egész ország megbolydult.
A város,
melynek bajával ura nem törődik,*

*a város hangosan sír,
panaszosan jajgat.
Orzője jajveszékel,
pásztora gyászsípot fúj.*

*a sirató pap se könyörgi:
„Találjon szíved nyugodalmat.”
Urunk nem időzik többé közöttünk,
úrnők nem időzik többé közöttünk:
urunk mennydörögve a hegyekbe vonult,
úrnők mennydörögve a hegyekbe vonult.
A rókafi tulajdon farkába harap,
a vadtyúk rémülten kiáltozik.*

*A kívül levőket forgószél ragadja el,
a belül levőket is forgószél ragadja el.
A kívül levőket szélvihar szórja szét,
a belül levőket bús romlás szórja szét.*

*Mit határozott az Ūr az ő szívében?
Mit határozott az Ūr az ő elméjében?
Szentséges értelmével mit gondolt ki az Ūr?
Romlással árasztotta el a birodalmat.
Haszontalan gazt ültetett el a földeken.
Űzőgős gabonamagvakként
fekete fejű embereket szórt el a mezőkön.*

*Ó, Enlil, oda az ország!
Ó, Enlil atya, az ország odavan!
Miért is áldott meg olyan gazdagon előbb,
ha most pusztulásra szánod ezt a földet?*

*Miért is szólitottál fegyverbe katonákat,
ha most kardjukat eldobálják?*

Éanna jön, megáll, arca azt mondja: apám él.

*Kényszerű, rettenetes, büntető isten!
Hamuban ülve könnyörgünk —
enyhüljön már haragod,
írd már alá felmentő levelünket!*

ASSZONYI HANG: Keményszívű, rettenetes, büntető isten!

A TÖMEG: Írd már alá felmentő levelünket.

BÉTISZ: Menjetek, most menjetek, emberek!

Ifjú Besszosz kivételével a tömeg kivonul, Bétisz némán öleli át Éannát.

ÉANNA: Édesapám...

BÉTISZ: Az imádság hozott? Nem hittem... Nem hiszem... Éanna! (Kiszakadó
örömmel.) Éanna! Ne sírj. Mindenről be kell számolnod. Hogyan szabadultál?

I. BESSZOSZ: És apám? És mi van Szúziával?

BÉTISZ: És Dáreiosz?

ÉANNA: Ahány kérdések, annyi csapás rajtunk.

BÉTISZ: Hogyan szabadultál?

ÉANNA: Pármenion levelével.

BÉTISZ: Pármenion?! Milyen áron?

I. BESSZOSZ: Szúzia hol maradt?

BÉTISZ: Egy macedón levelével... Milyen áron?

I. BESSZOSZ: És miért egyedül?

BÉTISZ: Milyen áron?

ÉANNA: Nem kellek neki.

BÉTISZ: Nem. Csak rajta múlt?

ÉANNA: Talán rajtam is.

BÉTISZ: Talán. Csak talán?

ÉANNA: Ha firtatod: nem talán. Egész bizonyosan mindkettőnkön.

I. BESSZOSZ: Bátyám, ne most firtasd a lányod becsületét. Hol van apám a fel-
mentő sereggel? Hol van Szúzia?

BÉTISZ: Ifjú Besszosz, jegyezd meg magadnak: a fölmentő sereg s a lányom becsü-
lete nem ellentétes fogalmak.

ÉANNA: Szúzia — Demetriosz felesége. Nincs felmentő sereg, nincs Dáreiosz és nincs
Besszosz, bár életben láttam — a király levágott fejével. Selyemzsákban ajándé-
kul vitte Alexandrosznak.

I. BESSZOSZ: Kiről beszélsz? Mit beszélsz?

ÉANNA: Így van.

I. BESSZOSZ: Apám? Besszosz? A király fejét selyemzsákban...!

BÉTISZ: Az iszonyból jössz, meg vagy zavarodva, lányom.

I. BESSZOSZ: Zavarodva? Lefizetve! Pármenion menlevelével — és mifajta megbízatással? Hogy hazugsággal, rémhírrrel megtörd az ellenállásunkat?

BÉTISZ: Ne vádold! Félrevezettek, Éanna.

ÉANNA: Két szememmel láttam!

I. BESSZOSZ: Apámat — a király fejével? Megölöm. A királygyilkos apagyilkos után kiált. De nem igaz. A görögök bérenceként jöttél... gyalázatos!

ÉANNA: Apám! Ne tórd a mocskos szidalmait!

I. BESSZOSZ: ...üszkös gabonamagvakként...

BÉTISZ: Nem tűröm. De milyen áron jöttél?

ÉANNA: Mondottam!

I. BESSZOSZ: ...fekete fejű embereket szórt el a mezőkön...

BÉTISZ: Milyen áron jöttél?

I. BESSZOSZ: Iszonyatos, amit mondasz. Hazudsz!

BÉTISZ: Milyen áron jöttél? Beszélj!

Pármeniont vezeti be két várőr.

ÉANNA: Itt van! Beszéljen!

VÁRŐR: Jelentem alássan: ez a macedón azt állítja magáról, hogy Alexándrosznak személyes küldötte!

BÉTISZ: Elmehektek. *(Az örök el.)* Beszélj.

PÁRMENION: Igen. Pármenion.

BÉTISZ: Nem találkoztunk Athénben? *Mi* voltunk akkor a győztesek.

PÁRMENION: Akkor *ti* égettétek föl az Akropoliszt.

BÉTISZ: *Ti* pedig most Perszepoliszt.

PÁRMENION: *Mi*, bár nem pontos ez a fogalmazás.

ÉANNA: Ó nem.

BÉTISZ: Vannak helyzetek, amikor a névmás egyes számban megszűnik létezni.

PÁRMENION: Statáriálisan csak a többes első és többes második marad, uram. *Mi és ti.*

I. BESSZOSZ: Ne fecsegetek! Te macedón! Te is láttad Dáreiosz levágott fejét?

PÁRMENION: Láttam. Besszoszt is.

I. BESSZOSZ: Megölöm, a nevemet is elhajítom, átkozott legyen az országban mindörökre.

BÉTISZ: És hol az ország, fiam?

I. BESSZOSZ: Hol van az ország? Arra sincs talpalatnyi hely, ahol az átkunk megfogjon. Hová menjek, merre bujdossak el egy orgyilkos fiaként? Mondd, Bétisz... Mondd, Éanna!

ÉANNA: A csalódásodra nincs szavam, Besszosz.

I. BESSZOSZ: Csalódás? Nincs szó rá.

BÉTISZ: Nincs. Mindenünk ott van, ahol nincsen szó rá.

I. BESSZOSZ: Mit tudjak én most már az égre imádkozni?

Urunk, te bosszúálló!

Urunk, te pusztító!

Keményszívű, rettenetes, büntető isten!

.....
szívemet elgyöngítette,

karjaimat reámgubancolta,

.....
az ország haragját ellenem korbácsolta,
nevemet kitépte a nép szájából.

*Uram, tehozzád kiáltok,
hallgass meg hát engem!*

Hallgass meg hát engem! Megérdemled, hogy sárba döntöttek! Megérdemled! Közömbös vagy és hitszegő!

BÉTISZ: Besszosz, fiam.

ÉANNA: Besszosz. Próbálj megnyugodni.

I. BESSZOSZ: Ó, már nem is tudom, mit beszélek. Mint akinek két szárnyát vágták le. Apám... Szúzia... Szúzia... Demetrioszné... Ki volt az a lány, aki felnőtt mellettem... Ki volt az az ember, aki felnevelt engem? Hát mondjátok! Mondjátok valamit!

ÉANNA: Gyere. Gyere, Besszosz...

I. BESSZOSZ: Hová? Semmiből semmibe! Egy hazugságból... egy látszathoz, ami — hárman voltunk? (*Éanna kifelé vezet.*) Hárman... és mi maradt belőlünk... Mi maradt belőlünk!

Kimennek. A nászinduló távoli hangjai.

BÉTISZ: Miért jöttél hát?

PÁRMENION: Sándor ajánlatával.

BÉTISZ: Nincs több királyunk, hogy a fejét vihetném. Lányom is csak egy, akit oda kívántak, a tömeges nászúgyba. Köszönöm neked a lányomat.

PÁRMENION: Megátkozott. Remélem, nem fog rajtam. De most nem ez a fontos. A várat nem tarthatod már fenn. Tudod bizonyára.

BÉTISZ: Tudom. És mégis...

PÁRMENION: Sándor... Alexándrosz — most általam harmadszor ajánlja föl neked a békés elvonulást.

BÉTISZ: Hová?

PÁRMENION: Nem tudom. Nem vagyok idevalósi.

BÉTISZ: De én igen és tudom, ismerem a békés elvonulás útjának végét. Akik le-tették a fegyvert, hozzáláttak serényen orcájuk átalakításához. Főuraink, satrapáink. *Népünk nevében* — mondják a sakálok. És hol a nép? Az akasztófán.

PÁRMENION: Ne túlozz. A nagy menyegzőn is vannak.

BÉTISZ: Ó, a menyegzőn. Főurak, satrapák lányai és özvegyei a szúzai palotában.

PÁRMENION: A kereskedőké, parasztoké, kistisztviselőké pedig a városban és a falvakban. Több mint tízezeren.

BÉTISZ: Igen. Mégis hiányzik onnan valaki.

PÁRMENION: Éanna.

BÉTISZ: Ó is. De mit láttál te, Párménion? A napi parancsot végrehajtó vőlegényeket és lányainkat. A hajuknál fogva ráncigáltakat, a nyílt vagy titkos prostituáltakat és az adókedvezmények szerencsétlen patkány-örömapáit. Nem láthattad, akiket a kérők a háztűznézés örömeiben — ellenkezés miatt gondosan agyonverettek.

PÁRMENION: Ez a kivétel. A helyedben pedig nem áltatnám oly nagyon magam — az ellenkezéssel.

BÉTISZ: Nem tagadom: az örömapáknak ígért adókedvezményt máris az isteneitek közé sorolhatjátok. Ereje túlesz némelykor az ősök szellemén, nyelvén, mindenén. De ha nincs is nyílt ellenkezés: egyetemesen hiányzik onnan valaki. Kettős neve van: szerelem és önkéntesség.

PÁRMENION: Tudom. A kényszer, a kényszerűség — a felszínen láthatatlan. Azt gondoltad: vitatni fogom tán a szavaidat?

BÉTISZ: Mást gondoltam. Különös, hogy el tudod képzelni magad a mi bőrünkben is.

PÁRMENION: Nem biztos, hogy jól tesz neked.

BÉTISZ: Lányom a fogságotokban volt. Miért engedted szabadon?

PÁRMENION: Ama kettős nevű személy: — a Szerelem és Önkéntesség hiánya miatt. A lányod részéről természetesen.

Bétisz bizonytalankodik a kérdéssel: „És a te részedről?” Végül nem mondja ki.

BÉTISZ: Szeretnek téged az istenek, Pármenion. Ez a hiány menti meg itt, most az életedet. Talán az Éannáét is.

PÁRMENION: Köszönöm. És ha csalódnál bennem? Ha bennem a hiányt betöltené mégis...?

BÉTISZ: Nem csalódhatom benned. Ellenségem vagy.

PÁRMENION: De békeüzenetet hoztam. Mondtam: békés elvonulás.

BÉTISZ (csak játszik a gondolattal): És kiadná nekem a Szűzában összegyűjtött troglodita gyermekeket is?

PÁRMENION: Nem adja.

BÉTISZ: Oly sok perzsa gyermeknek akar jótevő atyja lenni?

PÁRMENION: S még többnek. Csak nem fogja őket az anyjukra bízni. Hogy vissza-neveljék őket — a ti ügyeteknek? A ti isteneiteknek? Hogy állandó gondja legyen a följelentők alkalmazásával? Akik följelentik neki — az altató dalaitokat? A világ ura nem fél a haláltól, de hidd meg, jól ismerem: tart az altató dalaitoktól. (Bétisz kissé zavartan és gyanakvással hallgatja.) Mert a nyelvek, vallások, míg gyakoroljátok: ármány, cselszövés, minden pillanatnyi összeesküvés — ellenünk? Hány milliárd szavát pazarolja egy anya — gyermekére? Megannyi ráhatás, hogy különbözzék tőlünk, akik magunkhoz akarjuk őt hasonlítani. Avagy nem tudnád? A gyermekkor az elme álma. Milyen szép, nemde? Elme álma. Nos, az ifjú, a birodalomért meghalni kész harcos azé lesz, aki álomállapotából a gyermeki elmét magának — a maga céljaira — fölébreszti. Aki nem röst zsenge korában közölni vele, hogy apja macedón káplár ugyan, de anyja — tévedés volt. Macedónnak, görögnek, büszke hellénnek kell vallania magát. Dicsőség Alexandrosznak...

BÉTISZ: Azt gondoltam, csak én tudom... csak mi tudjuk, az érdekelték, hogy az egyetemes elrendezés, a harmónia rókahízsgálása mögött ily nyíltan áhítoztok a sajtunkra; a hiszékenységünkre alapozva.

PÁRMENION: Majd bolondok leszünk a gyanakvásotokat fölébreszteni, vagy elmélyíteni. Katonáinak Sándor három nyelven adja már a parancsait.

BÉTISZ: Mert ilyenformán...

PÁRMENION: Ne mondd ki, ne rágalmazd őt, még a kezébe kerülhetsz. Én kimondom helyetted: mert új országot ígér, de kohónak tervezi. Három nyelven kezdi, hogy egyetlen eggyel folytassa. Okos isten. Nem kétarcú, nem Janus-arcú. Háromarcú.

BÉTISZ: Új országot ígér, föl akar emelni bennünket, koszos trogloditákat — bosszúállásként, mert úgymond, az apját Dáreiosz gyilkoltatta meg. Hiszed ezt?

PÁRMENION: Ki tudja, talán sejtem, hogy valaminek az oka nem föltétlen azonos az indítékával. S ebben a múlt mindig hasznunkra van, különösen hamisított formájában.

BÉTISZ: Te ezt ily szemérmetlenül bevallod?

PÁRMENION: Ha eltitkolom, erősebb leszel?

BÉTISZ: Veletek szemben — itt már csak gyöngébb leszek minden pillanattal. Katonailag.

PÁRMENION: Végre belátod.

BÉTISZ: És mégis...

PÁRMENION: Mi a mégis?

BÉTISZ: Besszosz. Az áruló.

PÁRMENION: És az árulás? Ez a mégis?

BÉTISZ: A pusztá fölismerés. Hogy közöttünk szaporodnak az árulók. Veletek szemben egyelőre még nincs mit tennünk. De önmagunkkal szemben már világos a tennivalónk. Láttad az ifjú Besszoszt? Ilyen csalódásokban erősödünk.

PÁRMENION: Nem gyöngö vigasz?

BÉTISZ: Létrejön, ami nem volt bennünk, az egyetlen, ami segíthet még: a veszélyérzetünk.

PÁRMENION: Ezt akarjuk mi elaltatni.

BÉTISZ: Túlságosan nyílt vagy. Ez az álruhád.

PÁRMENION: Mindennek az ellenkezőjét kellett volna mondanom. Sándor barátja vagyok.

BÉTISZ: Akár egy álmos tenger, hullámokba hozni ezt az egész nyomorúságos keleti világot. Sátraiink és földkunyhóink helyén az Alexandriák fényes városfüzére. Utak, iskolák, könyvtárak, sportsarnokok az elfoglalt területeken, az alexandriai Museion millió tekerccsel s a tengerben a száz mérföldre világító fárosz, Théba száz kapuja, Pheidiász és Praxitelész márvány és arany szobrai. Kereskedelmet, hajóépítést, tudományt a tudatlanságunk helyére! Csillagokat imádni — ostoba keleti módon? Közönséges tűzgömbök — Thálesz! — és filozófiánk sincs. Nem baj, hozzatok. Platón és Arisztotelészt! Színházat és vízvezetékét, orvostudományt! És tükröt, amiben fölismerhetjük igazi valónkat: Arisztophánész, Euripidész! És hányféle *fánész* és hányféle *pidész*!

PÁRMENION: Ne gúnyolódj, ez mind igaz.

BÉTISZ: Mért nem mondd akkor?

PÁRMENION: Mert láttam Szúziában az összegyűjtött troglodita gyermekeket és valami szomorúbbat is: az úton az akasztottakat.

BÉTISZ: Te áruló vagy!

PÁRMENION: Esetleg szökevény.

BÉTISZ: Egyre megy.

PÁRMENION: Végletekben gondolkozol. Csak fanatikus hívőt és árulót bírsz elképzelni? A kettő között is lehet valami. Az a büntetett-állapot, amiben én vagyok. Büntetésből kaptam a megbízást, hogy közöljem veled mindazt, amiben nem hiszek.

BÉTISZ: Nem értelek.

PÁRMENION: Mert nem tudod, mi történt holnap hajnalban. És szólnak mindjárt a kakasok.

BÉTISZ: Ezt végképp nem értem.

PÁRMENION: Isteni látnokságával Alexandrosz az udvari történésznek tollba mondja múltként — a jövőt. Eddig tehette, mert szándék és véghezvitel nála sohasem ütközött. Kettőnkre nézve pedig most így szól az isteni tervezet: a királyát a meghódolásban még aznap hajnalban, kakasszóláskor követte Bétisz, folytatólag: békére hajló szívvel vette tudomásul Éanna lányának házasságát — Pármenionnal.

BÉTISZ: Békére hajló szívvel... (*Kacag.*) Becsülete után a lányát is odadobva. Egyetlen lányát a macedón latoroknak... Saját alfelét is valamely görög pederasztának...

PÁRMENION: Ne mocskolódj! Ember az emberhez szólt, mert becsültelek. A kardommal is beszélhetek. Bétiszhez szóltam, a férfiúhoz, nem gyáva patkányhoz, akinek csak sértő szavai vannak.

BÉTISZ: Latorokat mondtam, nem Pármeniont. Latorokat — többes számban.

PÁRMENION: Beleértettél engem is!

BÉTISZ: Kérlek, ne haragudj. Hiszen elengedted a lányomat. Cinkosa vagy a menekülésben. De ha becsületes vagy: hálámra nem számítasz ezért.

PÁRMENION: Nem számítok.

BÉTISZ: És hiszel abban, ami megtörtént holnap hajnalban?

PÁRMENION: Mondottam: azért vagyok itt, mert nem hiszek. Meggyőzni — ami feladatomban lett volna — nem akartalak, így tehát a dolognak csak a végét mondom.

BÉTISZ: És mi a vége?

PÁRMENION: A bokáidat fúratja átal és gyeplőszíjon vonszoltat végig a városon.

BÉTISZ: Ez így lesz. Sajnálalak, nem vihetsz kedvező választ. Mert így lesz.

PÁRMENION: Akkor azt is tudod: régóta megsemmisíthetett volna. Nem gyanús neked a türelme? Nem arra van szüksége, hogy a százszoros túlerő előtt letedd a fegyvert. Hanem, hogy önként... Hogy fölismerd a perzsák érdekeit.

BÉTISZ: Az érdekeinket, persze! Légy a mi testvérünk, Bétisz, Hellász fiai magukba fogadnak, térj eszedhez, Bétisz, Hellász urai megosztják veled a hatalmat, nyelvüket, kultúrájukat, isteneiket is, ha földobod barbár mivoltodat. Légy görög, macedón, és velük és általuk egyenrangú polgárként gyakorolhatod az ő jogaidat. Térj magadhoz, Bétisz, vedd ki magadból Mithrászt, Ahrimánt, a rossznak istenét. Isteneid, a rosszak is csak arra jók, hogy más légy, nem görög. Az igazi istenek az Olimposzon laknak. Hozzánk csatlakozva s barbár nevedet feledve — gondold el, mily szépen hangzik: Bétisz helyett Philon, Platón, Xenophon és Anakreon! Az agorának lehetnél szavazó polgára s ha érdemed: véreid szünetlen följelentése révén basileus is a polisznak élén, vénségedre pedig a legfelsőbb tanácsnak, a bulénak is tagja. *(Szinte örvöngve.)* Nem kell a bulé! Itt a bokám, fúrjátok át, hol vannak a gyepölőszíjak? Nem hoztad a kínpótszerszámokat?

PÁRMENION: A kételyeimet hoztam. Ne gyalázz engem.

BÉTISZ: Eredj uradhoz a kételyeiddel, és mondd meg neki kételytelenül: Bétisz nem eladó! A lánya sem eladó! Mindent elvehet tőlünk: semmi sem eladó. Eredj!

PÁRMENION: Nem mehetek.

BÉTISZ: Szegény, szánandó lelked. Nem tudsz elszámolni vele.

PÁRMENION: Ha csodálkozol is: nehezemre esik...

BÉTISZ: A kudarcot bevallani?

PÁRMENION: A kínhalálodat tudomásul venni.

BÉTISZ: Sajnálsz? Megesett rajtam a szíved! *(Kacag keserűen.)* Ide jön az Adria mellől, feldúl, porrá éget egy országot, lemészárol, asszonyt, lányt megerőszakol — és most sajnál! Földre bukott istenek, ha nem fulladtatok meg a sárban, fulladatok most a kacagástól. A röhögéstől. A macedón sajnál, könnyezik... lelkiismeret-furdalása támadt. Röstelli, szégyenli magát, irul-pirul az akasztottak láttán, a nyakamért, a bokámért aggódik, és ha gyepelőre vonnak, kispárnát könnyörög a fejem alá. Bétisz, meg ne üsd magad a véres köveken! Mondd, Bétisz, vigyázattal és gyöngéden fúrták át a bokád? Könnyű és kellemes volt a kínhalálad, Bétisz? Borulj a keblemre. Az egyetemes elrendezés, a mindent összebékítés nevében borulj a keblemre! A hullá s a piruló hóhér! A hullák s a kételyektől meggyötört hóhérok! Hát ne szakadjon meg a szív, Pármenion? Számba veszem a fegyverkovácsaimat. Ha úgy tetszik, légy a vendégem. Csak egyet ne kérj tőlem: kételyt. Nincs kételyem. Csak reménytelenségem. *(Gyorsan el.)*

Távrolról a nászinduló hangjai néhány pillanatig. Éanna jön.

ÉANNA: Mindent hallottam. Tégy valamit, Pármenion. A reménytelenségből kovácsolt fegyvert magának.

PÁRMENION: Kiszolgáltattam magam neki, visszaélt vele. Konok és ostoba, tehetéstelen, sereg nélküli fővezér.

ÉANNA: Ne beszélj így róla. Nem ismer.

PÁRMENION: Te ismersz tán?

ÉANNA: Megmentetted az életemet.

PÁRMENION: Attól még nem haltál volna meg. Perszephóna, Szúzia, meg a többi... mind élnek.

ÉANNA: Méreg volt nálam.

PÁRMENION: Méreg?

ÉANNA: Gyorsan ölt méreg. Íme... *(mutatja)* Filipposztól loptam.

PÁRMENION: Filipposztól?

ÉANNA: Valami hasonlóval cseréltem ki — a nyugtató szereim közül.

PÁRMENION: Amikor Filipposz Sándorhoz indult.

ÉANNA: Igen.

PÁRMENION: És Filipposz Roxánétól kapta.

ÉANNA: Roxánétól.

PÁRMENION: A kobrától... értem... Valaki jóságosan játszik velünk. Melyik isten lehet azok közül?

ÉANNA: (?)

PÁRMENION: Valaki játszik odafönt, és idelent te mentetted meg az életemet.

ÉANNA: Nem értem.

PÁRMENION: Majd megérted. És ha Demetriosz a mérget megtalálja nálad.

ÉANNA: Figyelmetlen volt. A kankutyák állapotában...

PÁRMENION: Valaki játszik velünk. Téged kivégeztek volna.

ÉANNA: Be jó most már. Élünk mind a ketten. Ott haltam volna meg melletted — a nászindulótok hangjaira. De most élünk mind a ketten.

PÁRMENION: Élünk. Mennem kell.

ÉANNA: Ne menj.

PÁRMENION: Sietnem kell Sándorhoz — a kudarcokkal.

ÉANNA: Maradj még.

PÁRMENION: Menjetez innen... meneküljetez. Nem kívánom a halálát.

ÉANNA: A *tieid* annál inkább.

PÁRMENION: *Enyéim, tieid!* Más szavatok nincs már! Besszosz: a *tieid?* Demetriosz: az *enyéim?* Ti és mi — az örökös többes szám... Hasonlóképpen apád is! Legyetek átkozottak! — sikoltottad egymagad az egyetlen képembe. Hány személy vagyok én tenéked — tinéktek? Én osztottalak ki magamnak? Én vetettem kockát fölötted? Én motoztattalak meg? És láttad te, mit műveltek a perzsáid Athénben az asszonyokkal és Pheidász szobraival? Mindahányat helyettesítsem be — apáddal? Amiként ő teszi most velem — csúfot űzvén a kéte-lyeimből? Én akarom, hogy meghódoljon — szent színem előtt? Én vesztettem el az ő háborúját? Hát éppoly gyalázatos képmutatás részemről, hogy nem óhajtom gyeplővégen látni? Hogy téged nem akarlak sírni látni — a holtteste fölött? Nagyon nehéz ezt fölfogni?

ÉANNA: Bocsáss meg, Pármenion. Az ő nevében is kérlek.

PÁRMENION (*enyhülten*): Nem hatalmazott föl rá.

ÉANNA: Csupa rártartiságból röstelli előttd az érzelmeit.

PÁRMENION: Nem vártam kézcsókot tőle.

ÉANNA: A szemében — Alexándrosz vagy, akármit mondasz, teszel is.

PÁRMENION: Selyemszakban — a Sándor fejével kedvesebb lennék előtte. Göndörhajú gyermek volt Pellában. Apollón kicsinyített mása. Vad, fekete lovakat törünk be. A pella szél süvöltött a fülünk mellett. Akkor nem is beszélgettünk; csak kacagtunk egymásra.

ÉANNA: Mint a szerelmesek.

PÁRMENION: Mint Pátróklosz és Akhilleusz. Az ő fegyverzetében rohantam játékellességnek játék-Trója alatt.

ÉANNA: Elkomorult a játék.

PÁRMENION: Egyetlen barátom volt. Abból is isten lett.

ÉANNA: Elmerülsz a múltban, a pella sörenges napokban, és elpusztulsz, Pármenion.

PÁRMENION: Nem csak a múlt: a jövő is lefogott mind a két kezével. Éannának hívják. De méreggel és átokkal készült föl — ellenem.

ÉANNA: Gyűlölködő voltam, nehogy meggyűlöljelek.

PÁRMENION: Dodonai beszéd.

ÉANNA: Azt mondtad: nem kellek neked.

PÁRMENION: Nehogy te megelőzz. De légy kegyes hozzám: ezt az egyet ne bocsásd meg nekem.

ÉANNA: Soha.

PÁRMENION: Ez legyen az egyetlen bűnöm, amit ellened valaha is elkövettem.

ÉANNA: Az első és utolsó bűnöd. Milyen viharos a tenger.

PÁRMENION: A tenger?

ÉANNA: Szkülla és Kharübdisz között Odisszeusz hajója sodródik. Barátaim, most betömöm a fületeket lágy viasszal, hogy ne halljátok a szirének hangját, és el ne pusztuljatok. Engem pedig kötözzetek az árbohoz, mert nekem megengedte

Kirké, hogy meghallgassam éneküket... Kérlek benneteket, ne sajnáljatok, szorítsátok meg jól a kötélkeimet!

Pármenion rövid csodálkozás után, a játékot megértve:

PÁRMENION: Irányítsd felénk a hajódat, ó nagy Odisszeusz! Evezz hozzánk, és gyönyörködj énekünkben!

ÉANNA: Kérlek benneteket — szánjatok meg, és oldjátok el a kötélkeimet! Pármenion vár engem a szigeten, oldjátok el a kötélkeimet!

Pármenion láthatatlan köteleket old le Éannáról, magához öleli. Brutális erővel a nászinduló hangjai a vár falai alól. Éanna megfagy.

PÁRMENION: Újabb menyegzői falka.

ÉANNA: Thálesz imája — a kettőnk imádsága...

PÁRMENION: Elfelejtjük.

ÉANNA: És a többi?

PÁRMENION: Fújni fogja.

ÉANNA: A tömeges örületig. Örültek között élünk, Pármenion?

PÁRMENION: Megnézzük őket és továbbmegyünk.

ÉANNA: Hová? Hová?

PÁRMENION: A magunk csöndjébe.

ÉANNA: Magányba?

PÁRMENION: Valahová... A kettőnk külön égtája alá.

ÉANNA: Hol van az? Athéntól Egyiptomig egyetlen ég van. És ez a farkasüvöltés. A gyermekeinkkel meghosszabbított életünk is farkasüvöltés, Pármenion! A tied...

I. Besszosz hangja: „Görög kutyák, macedón sakálok!”

PÁRMENION: És a tiéd. Ó nem! Ne kezdjük újra.

ÉANNA: Farkasüvöltés! Tömjük be viasszal a fülünk, Pármenion! De süketen sem lehet élni. Nem, nincs szabadulás. Ne kecsegtess engem a külön égtájaddal. Hazugság. Hallgattasd el őket, ha tudod! Nem tudod! Részük vagy!

PÁRMENION: Részük vagyok! Ha magad is része vagy — ott a perzsa hetéráknak! Nézd az önkéntes bujálkodókat!

ÉANNA: Átkozottak!

PÁRMENION: Nézd! Lásd! És mondd, hogy idejöttünk egyetemes liliomtiprás végett a szent szüzesség s a keleti erény paradicsomába! Thálesz imájának része vagyok? Hát akkor te része vagy-e ott... azoknak?

ÉANNA: Én? A perzsa hetéráknak?

Bevágja gyorsan az ablakot. Csönd.

Azoknak része! Én? Pármenion, kedvesem! Mit mondtál? Mit merészeltél mondani?

PÁRMENION: Amit te is. Vágjunk csak egymás arcába a többes szám ostorával.

ÉANNA: A barbár szolgálja Hellászt, Hellász a barbárt soha! Ó, anyám, mert szolgál az, de Hellász népe szabad. Hát légy szabad és eredj innen! Takarodj Dionüszossal! Eredj az istened után.

PÁRMENION: Megyek, Éanna. Ez lenne hát a magunk csöndje az egyetemes bacchanáliában. A mi külön kis égtájunk...

ÉANNA: Bocsáss meg nekem. Valaki játszik velünk. Csúf játékot űz velünk. Demetriosz vigyorgását látom. Elmozdítod a fejed, a hátad mögül nyúl felém. Ezt el kell felejtennem, és Kleitoszt... s a katonákat is... Téged is.

PÁRMENION: Engem is?

ÉANNA: Téged is, a hódítót. Ne mesélj semmit magadról. A világhódító barátjáról.

Csak arról, aki Pellában gyermek volt. Pátroklosz, játékelenség játék-Trója alatt. PÁRMENION: A két fekete ménről egymásra kacagtunk...

Kintről kiabálás, kürtszó, dulakodás hangjai, majd Demetriosz jön. Éanna ösztönösen Pármenionhoz menekül.

DEMETRIOSZ: Édes kettesben. Urunk pedig Bétisz hódolatát várja.

PÁRMENION: Hogy kerülsz ide?

DEMETRIOSZ: Fegyverrel, barátom. Szakasznyi bátor fiú elegendő volt e tetűfészek bevételehez. Az egész banda lefegyverezve.

ÉANNA: Apám! Mi történt, Pármenion? Apámat törbe csaltátok!

DEMETRIOSZ: Őt ne kérdezd. Nem tudja.

PÁRMENION: Mit művelsz? Sándor békeajánlattal küldött.

DEMETRIOSZ: De nem azért, hogy a hölgygel enyelegjünk. Kalliszthenész krónikájában világosan megmondott. Még aznap követte királyát Bétisz. Nem jött. Nem hozta. Visszük. A nyilvános hódolata mindenképp szükséges. És nem akár-mikor. Hanem a krónika szerint...

PÁRMENION: Ki bízott meg téged...?

DEMETRIOSZ: Talán urunk... Talán épp a te bizonytalanságod... A kissé gyanús időtöltésed.

PÁRMENION: És ha Bétisz nem hódol meg?

DEMETRIOSZ: Útközben meggyőzzük — saját érdekéről. Íme...

Bétiszt hozzák Demetriosz katonái, megkötözve.

BÉTISZ: Kutyák! Aljas törvetők!

PÁRMENION: Engedd szabadon!

BÉTISZ: Szabadon! Még mindig játszod a szereped, te galád? Ez volt hát a békés ajánlatod.

PÁRMENION: Az volt, amit mondtam!

ÉANNA: Az volt, apám. Hidd el... Ó, Pármenion! Mit csináltatok?

DEMETRIOSZ: Láthatod most már, Bétisz: a várad nem vár. Csak kegyelem. Alexándrosz kegyelme, türelme. Okosabbnak gondoltalak persze. Lám, egy fricskával... a híres védőid... Tudhattad volna, hogy nem a fejedre tűztünk ki vérdíjat.

BÉTISZ: Hanem a hódolatomra.

DEMETRIOSZ: Okos vagy! Végre!

BÉTISZ: Tévedsz, sakál! Az ostobánál is ostobább maradok: nem fogtok örövendezni a hódolatomnak.

DEMETRIOSZ: Majd gondolkozol. Elmegyünk, a tetűfészekedben egyetlen katonám se marad, legyen továbbra is az engedélyezett ellenállás Bétisz-vára, mígnem Bétisz nyilvánosan urunk lába elé borul és fölhívást intéz a népéhez. Ha van még...

BÉTISZ: Van! És lesz! De másfajta felhívásra fog újra megmozdulni. Jönnek majd utánam mások, végtelen a trogloditák száma, ne reménykedj sakál, nem én vagyok az utolsó Bétisz...

DEMETRIOSZ: Vigyétek!

BÉTISZ (*miközben kifelé toloncolják*): Nem én vagyok az utolsó. Talán csak legelső vagyok, és nem győzitek majd őket számlálni... akiket nem tudtok majd törbe csalni...

PÁRMENION: Megálljatok! Bétisz: törbe csaltalak én?

Bétisz hosszan megnézi, majd szembeköpi.

DEMETRIOSZ: Enyelgéseid következménye. Gyerünk.

PÁRMENION: Egyedül jöttem. Egyedül megyek.

DEMETRIOSZ: Ám lásd. (*Gyorsan el.*)

Hosszú csend.

ÉANNA: Mit csináltatok! Ūristen, mit csináltatok! Pármenion, bíztam benned, elárultam az apámat.

PÁRMENION: Bízta? Már te is csak bízta?

I. Besszosz jön feldúltan.

I. BESSZOSZ: A feneketlen alvilágba küldöm! Készítsd a fejed, Pármenion! Ott fog díszelni a Dáreioszé mellett, hazug hellén kutya!

ÉANNA: Elég legyen az ocsmány szavakból!

Perzsa várvédők jönnek, kiáltozva.

HANGOK: „Hol a macedón sakál?” „Az aljas békehírnök!” „Felnégyeltetni!” „Bétisz törbe csalta!” „Akasztófára való!” „Könnyű halál az a koszos hellénnek!” „Keresztfára feszíteni!” „Darabonként szedjük széjjel!”

ÉANNA: Megálljatok! Farkascorda vagytok! Százan egy ellen? Meg se hallgatjátok? I. BESSZOSZ: Meghallgattuk már az álnokot!

HANGOK: „Ide lopakodott sakál módra!” „Selyemzsákba a fejével!” „Besszosz, ne kíméld!”

ÉANNA: Takarodjatok!

HANGOK: „Hallgass, némbert!” „A macedón bizonyára lefektette!” „Apjának gyilkosát védi!”

ÉANNA: Gyilkoljátok, de engem is! Saját véreketek! Vigyétek a fejét selyemzsákban! De az enyémet is! Feszítsétek meg, de akkor engem is! Eszeveszettek! Elmeháborodottak!

Csönd.

I. BESSZOSZ: Az árulás messze hangzik, Éanna. Akárhol van most Bétisz: a szavaidat hallja. És meghal anélkül, hogy a görög lovak után kötnék. Apám engem ölt meg, most a fordítottja következik? Gyermekek az apját küldi halálba? Én még szemébe nézek majd apámnak...

PÁRMENION: Apádat Alexándrosz halálra ítélte.

I. BESSZOSZ: Jól tudod, hogy ki az apám?

PÁRMENION: Dáreiosz gyilkosa: Besszosz.

I. BESSZOSZ: Nem igaz. Urad annál gyalázatosabb. Ezt nem tehette. Ekkora szolgálat fejében...

PÁRMENION: Más jövőt diktált Dáreiosznak. Nem a lenyakazást.

I. BESSZOSZ: Keményszívű, rettenetes, büntető isten! Éanna, mi történik velünk? Apa a fiát, lánya az atyját viszi gyalázatba. Új istenünk támadt? A megvesztegetés hatalma? Vagy mindig is rabjai voltunk — anélkül, hogy tudtunk volna róla? Csak abban bízzál, ami szemed előtt születik és nő fel, mert mindig akad valami... embernek álcázza magát, hűségnek mutatja magát, miközben az árulás tejét szopta valahol. Nem láthattam az apámat felnőni, de te, Éanna, Bétisz szeme láttára születettél s nőttél föl... De hát ez sem igaz... semmi sem igaz... (Pármenionra) Egyedül ő igaz: a cselvető. A kettős cselvető. Téged is törbe csalt.

ÉANNA: Apáddal törődj, ne velem! Senkinek sem vagyok áldozata!

HANGOK: „Őt is eltiporni!” „A némbert is!” „Minden szajhát felnégyeltetni!” „Ágyban árulnak várat s országot!” „Mindent odaadnak egy görög falloszért!”

ÉANNA: Könyörüljete! Pármenionnal — apámat is legyilkoljátok! Tűszként maradt a kezetek között. Ne bántsátok a tűszt — apámat ölitek meg, eszeveszettek!

I. BESSZOSZ: Halálunk a könyörület! Véd magad!

ÉANNA: Besszosz!

PÁRMENION: Sajnálalak, Besszosz. Apád miatt is, akinek árulását rajtam akard most megtorolni. Az őrséged bamba, a hadvezetésben kontár vagy — ostobaságodnál csak az indulatod nagyobb. Áll még Bétisz vára — áltatjátok magatokat hónapok óta, és nem tűnik föl senkinek, hogy Alexándrosznak Bétisz nyilvános hódolata fontosabb ennél az egérlyuknál. Ezért jöttem ide egymagam, a cselvetés szándéka nélkül és meggyőződéseim ellenére. Amiként a görög, a perzsa sem született mindahány Besszosznak, és tisztelem Bétiszt a válaszáért. Nem hódol. De gyeplőre köttetik és meghurcolják. Ezt is elmondtam neki. Ha Bétisz cselvetés áldozata: magam is az vagyok. Tegyetek velem, amit akartok.

ÉANNA: Apám kegyelmet is kaphat...

I. BESSZOSZ: Emberek, készítsétek elő a lovakat, és futár induljon Szúzába: ha Bétisznek baja esik, Zeusz-Ammon fia keljen ki a ringyója mellől, s nézze végig a mi tereinken Pármenion diadalútját.

EGY HANG! Ne lovakkal! Az átfűrt bokáival maga vonszoljon harci szekeret!

MÁSIK HANG: Menyegzői kocsit! Éanna kezében a korbács! Tartsunk mi is szüzai menyegzőt!

A tömeg kivonul.

I. BESSZOSZ: Írni tudsz, macedón?

PÁRMENION: Valamivel jobban, mint te várat védelmezni.

I. BESSZOSZ: Saját kezűleg írod meg uradnak: Ha szeret még, cserében visszaküldi nekünk Bétiszt. Ha nem... Zeusz-Ammon fia legyen tehozzád irgalmas. (El.)

ÉANNA: Legyen tehozzád irgalmas... Mihozzánk...

PÁRMENION: Királyát még aznap, hajnali kakasszóláskor követte Bétisz, aki békére hajló szívvel vette tudomásul Éanna lányának házasságát az oly sok hűségpróbát kiállt Pármenionnal. Be kegyetlen a jövő, ha csak egy ujjal is érinted —, a titkait nem tisztelve. Milyen iszonyatosan vág vissza, mikor az elvakult becsvágy múlttá nyilvánítja... megtörténtté mindazt, amiről nem határozott még s legfőlőbb az álmainkat engedi közel magához. Szegény Kalliszthenész! Csupa korigálni valót hagy az utókorra. Csupa látszatot és igazságnak beöltöztetett hazugságot. Hát nem kegyetlenség ez, Éanna?

ÉANNA (írószert nyújtva): Írjad. A levelet. Alexándrosznak.

PÁRMENION: Igen. (Röpke bizonytalankodás után.) De hát kinek írnak én könyörgő levelet? A gyermek Pátroklosz játszótársa: nincs többé. A férfiú, akiért a méregpróbát is vállaltam: a szeszélyeinek játékszerévé tett. Akivé vált: az istent nem ismerem. Ismeretlen szellemnek írnak, amikor szavát megszegve, Bétiszt elraboltatta? Hozzá folyamodjam újra — könyörgéssel? Soha többé! Sem földi lényből fércelt istenhez, sem istenekhez soha többé nem könyörgök!

ÉANNA: Pármenion, kedvesem... Alig, hogy megismertük egymást... Alig néhány szavunkkal ismertük föl egymást!

PÁRMENION: Jöjjön a kinszekér és kezedben a korbács! Nem könyörgök!

ÉANNA: Mily mérhetetlen a te csalódásod. Ūristen, be mérhetetlen! A kegyetlenséged lesz, csak nagyobb, ha apámat veszni hagyod, oda dobod Alexándrosz becsvágyának.

PÁRMENION: Az ő mérhetetlen becsvágya, hogy minden szava, köztisztelete pontosan és idejében teljesüljön. Nem, nem, nem... Az élet nem talál immár az ő parancsaival...

ÉANNA: Nem érted? Apámat kínhalálra vitték... Pármenion... Az élet előbb való... egy madárnak az élete is előbb való...

PÁRMENION: Te mondd ezt? Aki méreggel készültél a kényszermenyegződre? Hát előbb való a kényszer az életnél?

ÉANNA: Az apám élete. Az édesapámé...

PÁRMENION: Legyen bár minden isteneké, a világmindenségé: nem könyörgök többet! Soha, soha, soha többé!

HARMADIK FELVONÁS

A szüzai palota. Teljében a menyegzői mulatság. Tánc és ének. Thálesz imáját éneklí a részeg palotaőrşég is. Hallani, hogy kint a katonák sátraiban ugyanaz történik. A perzsák a nászindulónak még csak a dallamát tudják. A terem sarkában Kalliszthenész a krónikáját írja.

KLEITOSZ: Tisztelt vendégcsere. (Az örökhöz.) És ti kutyák is ottan! Pohárköszöntőt szeretnék mondani. De csak a boldogságomról szólhatok. Minden úgy történt, ahogyan az urunk akarátában a jövő látomásként megjelent, és Kalliszthenész a krónikájában megörökítette. A magunk boldogságáról szólva tehát csak azt mondhatom: sorsunk az ő jöveteléig az istenek kezében volt — és a természetében. Az istenek pedig neki adták hatalmukat s a természet az ő kezébe tette le jogait: a születést épp úgy, mint a halál pillanatát. Mert ezen a hajnalon Szüzában és birodalomszerte az ő parancsára fogant meg tízezer gyermek...

EGY RÉSZEG HANG: Az ikreket is beleszámítva legalább... tizen... tizenezer... vagy még annál is...

KLEITOSZ: Természetesen. Ikrék is.

A RÉSZEG HANG: Meg a trikrék... Bocsánat...

KLEITOSZ: Trikrék! És hozzád hasonló szamarak is, ha urunk úgy akarja. Tehát nem csak a születés, barátaim: a halálunk is az ő kezében van már, nem a természetében.

DEMETRIOSZ: Rendelkezzék Alexandrosz mindörökké — mindannyiunk életével.

LYSIMACHOSZ: Dicsőség Alexandrosznak!

EGY HANG: Az egyetemes elrendezőnek és mindent megbékítőnek.

KLEITOSZ: A holnap immár a tegnapé! Szentesítse Kalliszthenész a megtörténtekeket. Halljuk. Elbóbiskoltál, öreg.

KALLISZTHENÉSZ: Hát lehet itt bóbiskolni? Ilyen történelem fölött? A Nagy Szűzai menyegző pedig a tízezer hellén vőlegény és perzsa menyasszony vigasságával....

KLEITOSZ: ...betöltötte, satöbbi — tudjuk. Benne vagyunk. Tovább.

KALLISZTHENÉSZ: Nem volt és nem lesz az emberiségnek ehhez hasonló...

KLEITOSZ: ...boldog pillanata. Tudjuk.

KALLISZTHENÉSZ: Thálesz imája zengett egységesen a vegyes ajkakon.

DEMETRIOSZ: Azt olvasd: a részegekről.

KALLISZTHENÉSZ: A katonák közül sokan veszítették el nemző képességüket, Alexandrosz pedig nagylelkűen megbocsátott nekik és a hajnali szemlén ő maga tette asszonnyá a szűzen maradtakat.

LYSIMACHOSZ: Megtörtént. Gímszarvasként szökkent az impotensek sátra elé... Tovább!

KALLISZTHENÉSZ: Alexandrosz előtti hódolatának jeléül maga Dáreiosz is megjelent, föladván...

KLEITOSZ: Megtörtént.

EGY HANG: Hiányosan.

LYSIMACHOSZ: Feje alól a törzse hiányzott csak. Potomság. Dáreiosz így is eljött. Hűséggel jött. Tovább!

KALLISZTHENÉSZ: Amiként hűtlenségért kellett az életből távoznia a királyára kezét emelő Besszosznak. Lakolnia kellett példastatuálásképpen, miután Alexandrosz a kegyetlenül legyilkolt Dáreioszt Roxánéval együtt keservesen megsejratatta. Mi nem kívánjuk a perzsa becsület lábbal tiprását, és nem tűrjük, ha azt maguk a perzsák követik is el — önmaguk ellen. Aki élve marad: a hódolatot nem kerülheti el, hasonlóképpen az önkéntes közeledést a birodalmát vezérlő alexándroszi eszmékhez. Örömmel jegyeztetik föl, hogy Besszosz árulását nem csak Alexandrosz és vezérkara fogadta fölháborodással, hanem annak fia, ifjú Besszosz is, amiért őt magas tisztség várja udvarunkban. Ellenfeleink fejére nem tűzünk ki vérdíjat, de annál inkább köröztetés alá kerül a rothasztó aggodalmaskodás...

Bétiszt vezetik.

DEMETRIOSZ: Bétisz, te hős ellenálló! Eljöttél hát, urunk jövőbe látó bölcsessége szerint.

BÉTISZ: Nem jöttem. Hoztatok.

DEMETRIOSZ: Akkor is övé az érdem. Olvasd, Kalliszthenész!

KALLISZTHENÉSZ: Királyát a meghódolásban még aznap hajnali kakasszóláskor követte Bétisz...

DEMETRIOSZ: Követte — kis késedelemmel. A kakasok után...

BÉTISZ: Süket vagy? Hoztatok. Vonszoltatok.

DEMETRIOSZ: Az ember gyarló. Segíteni kell őt az okos cselekvésben. Nem úgy van, perzsa testvéreim? Az ember igazsága nem önmagában: a körülményeiben rejlik. Mért ne segítettünk volna tenéked, hogy fölismerd szunnyatag elméddel az új körülményeket? De vigyázz, mit beszélsz! Hódolni jöttél — nem pofázni, vagy isten őrizz! Urunkat gyalázní.

BÉTISZ: Te nem csak süket: részeg is vagy. Nem jöttem. Hoztatok.

DEMETRIOSZ: És nem hódolsz.

BÉTISZ: Nem!

DEMETRIOSZ: Nem sajnálsz az átfúrt bokádat?

BÉTISZ: Nem!

DEMETRIOSZ: Azt az egyetlen életedet sem?

BÉTISZ: Nem!

DEMETRIOSZ: Vésd eszedbe: magadtól jöttél volna, a krónika szavai szerint. Elfogattalak, mert Pármeniont ki akartad végeztetni.

BÉTISZ: Nem! De az lehetséges, hogy épp ezzel kaszaboltattad le — Pármeniont. Ha netán ez lett volna számításod.

Gyors futás. Futár jön.

DEMETRIOSZ: Ne gyalázkodj, rabszolga! (Futárhoz.) Mi van?

FUTÁR: Helytartó úrnak alássan jelentem: sürgős üzenet ifjú Besszosztól. (Tekercset nyújt át.)

DEMETRIOSZ: No lám, neki megjött az esze. (Olvas, megrezzen.) Szórakoztassátok, míg jövők, a vendéget.

(Gyorsan be a trónterembe.)

KLEITOSZ: Ne halj meg tanulatlan, Bétisz. Énekeljünk neki, barátaim!

A násznép közreveszi Bétiszt. A nászindulót éneklük. Alexándrosz hangja: „Pármenion! Hol késel Pátroklosz? Siess Akhilleuszodhoz! A karjában hókarú Heléna!” Roxáné kacagása. Mintegy visszhangjaként a palota közeli és távoli lakosztályaiból asszonyi kacagás. Szúzia jön csupa fehérben. Rendre szól mindenkire, de valójában — Bétisz kivételével — senkit sem ismer föl.

SZÚZIA: Segítsetek! Bátyám, segíts! Egyedül nem tudom eltemetni. Egy zöld gyík ül a szemén. Félek tőle. Úgy ül a szemén mozdulatlanul, mintha saját halottja lenne. Néném, segítsetek. Takarjuk le már az arcát. Zöld legyenek dongják, megtelepedtek a nyitott szájában, a homlokán és a szempilláin. Húgom, segítsetek, hosszú sorokban zöld hangyák vonulnak, a fülében és a nyakán nyüzsögnek, seperjük le testéről az óriáshangyákat. Segítsetek! Zöld ruhás katonák elvágták a kötelet, azt mondták: az élő fa kipusztul az árulók tetemétől. Néném, süti a nap, a nyelve sötétzöld, és dögmadarak ülnek a cédrusfán. Zöld keselyűk lesik — iszonyatos a védtelensége. Bátyám, ne vessetek meg engem, hogy énekeltem és táncoltam, amíg őt...és nem hallottam a kiáltásait. Mind egyformák itt a kiáltások. Aki örvendez, és akit akasztani visznek — mind egyformán kiáltoz. Segítsetek megkülönböztetni a kiáltásokat. Bátyám! (Felismeri.) Bétisz! Segíts, temessük el édesapámat. Vigyél haza engem, elégetem a zöld fátylaimat. Aki halott, ugye nem áruló?

BÉTISZ: Csak szájalom.

KLEITOSZ: És elrettentő példa. Urunk parancsából temetetlen marad.

SZÚZIA: Bétisz, ne hagyj magamra!

Demetriosz jön.

DEMETRIOSZ (szelíden): Szúzia! Megmondtam, ne kelj ki az ágyból!

SZÚZIA (nem válaszol).

DEMETRIOSZ: Pihenned kell.

SZÚZIA (csak nézi, mint akit nem ismer).

DEMETRIOSZ: Gyere, kedvesem.

SZÚZIA (nem szól).

DEMETRIOSZ: Urunk parancsa volt. Visszavonhatatlan. El kell szenvednünk. El kell felednünk. Ketten...

SZÚZIA: Egyedül!

DEMETRIOSZ: Szépen kérlek...

SZÚZIA: Egyedül!

DEMETRIOSZ: Ott a lakosztályunk... Korinthuszi kupában vörös borunk...

SZÚZIA: Egyedül!

DEMETRIOSZ (*hangot váltva, cinikusan*): Ha szeretnek még engem az istenek: már nem vagy egyedül. Hanem az eljövendő kis Demetrioszsal.

SZÚZIA: Egyedül!

DEMETRIOSZ: Ezt a nevet adnád neki: Egyedül?

SZÚZIA: Így fogom őt szólítani: Egyedül.

DEMETRIOSZ: Vidd magaddal, Bétisz. Mert szabad vagy. Fegyvereseink kísérnek és hozzák Pármeniont. Ha legcsekélyebb baja esik, fölkoncolnak.

BÉTISZ: Gyere, Szúzia.

KLEITOSZ: És mit kezdesz a tetűváráddal?

BÉTISZ: Összegyűjtök minden gyermeket, akit úgy hívnak: Egyedül. És fölnevelem őket — ellenetek! Addig hajszoljatok csak — bosszú helyett a bizalmatokkal.

DEMETRIOSZ: Egyszer talán utolérünk.

BÉTISZ: Nehezen. Mert szembe futok. Kellemes nyugtalanságot.

Bétisz és Szúzia kimegy.

LYSIMACHOSZ: Perszephóna! Thálesz imája szóljon minekünk! Feledjük a történeteket!

Perszephónával énekli a nászindulót.

Színváltás.

Bétisz vára. Éanna és Pármenion ugyanott, ahol az előző képben.

ÉANNA: Most már nem csak az én életemet: az apámét is köszönöm neked.

PÁRMENION: Én a magamét kinek köszönjem?

ÉANNA: Sándor kegyelmének. A katonai terveinél is jobban ragaszkodik hozzád.

PÁRMENION: Csak tudnám, miért. Nem bírom már követni — a bűvészmutatványait.

ÉANNA: Talán benne is két Pármenion él. Egyik a pella Pátroklosz, másik a mai lázongó. De lám, annak is megbocsát. Szabad vagy, Pármenion!

PÁRMENION: Szabadság. Mi lehet az?

ÉANNA: Nem könyörgök! Nem! — mondta valaki nekem az éjszaka. Talán ez lehetett a szabadság.

PÁRMENION: Elférnénk mi ketten egy tagadó szócskában?

ÉANNA: Kicsire húzódunk.

PÁRMENION: Add vissza a kardomat.

ÉANNA: Nem veszélyeztetni már az életedet — az oktan ellenállással. Él Bétisz és szabad Pármenion! Dicsőség a lefegyverzett győztesnek! Isteneknek hála legyen, nem könyörgőnek születtem, evoé! Pármenionnak születtem, evoé! Ez lehetne kettőnk Thálesz-imája. A kettőnk ege alatt.

PÁRMENION: Hol van az?

ÉANNA: Te láttad. Te mondtad.

PÁRMENION: Én.

ÉANNA: És nincs már? Nem látod már? Hazudtál.

PÁRMENION: Kishitű voltam. Őt vádoltam meg — szőszegéssel. És ostoba voltam: eszembe sem jutott Demetriosz. Miért gyűlöl vajon?

ÉANNA: Nem téged gyűlöl. Hanem Sándor bizalmas barátját. Aki nem tanul semmiből.

PÁRMENION: Nem kellene tanulnom abból, hogy szőszegéssel vádoltam — és nem igaz?

ÉANNA: Én balga, megrendültem a csalódásod láttán!

PÁRMENION: Gyere velem Szúzába.

ÉANNA: Hogy urad előtt igazold: mégsem tagadtad meg a parancsát? Odavinnél vezeklésednek?

PÁRMENION: Egyedül magamnak.

ÉANNA: Kleitosz, Demetriosz gúnykacajába? Íme, a tékozló fiú a kiutalt asszonyával.

PÁRMENION: Levágnám őket!

ÉANNA: És a többi? (A nászinduló hangjai.) És ez a járvány?

PÁRMENION: Betiltjuk.

ÉANNA: Járványt betiltani nem lehet. Járványból csak kimenekülni lehet.

PÁRMENION: Áll még kegyelemből Bétisz vára. Kimenekülnél?

ÉANNA: Nem.

PÁRMENION: Dáreiosz után Bétisz meghódolása volt Sándor legnagyobb becsvágya. Érettem ezt földadta: elhagyhatom-e Sándort?

ÉANNA: Ne hagyd el. Ha futja még a megalkuvásból...

PÁRMENION: Ne nevelj engem! Perszezhónát, Szúziát elátkoztad. Visszavonnád az átkodat?

ÉANNA: Nem.

PÁRMENION: És — miattam elátkoznád-e magadat?

ÉANNA: Nem.

PÁRMENION: Nem hordtam el a kincseiteket? Nem döntöttem porba az isteneiteket?

ÉANNA: Te — nem. Csak eltűrted.

PÁRMENION: Tehát cinkos vagyok. Vádolj csak, vádolj!

ÉANNA: Nem vádollar. Csak mindig eszembe jut...

PÁRMENION: Akkor mi lesz velünk, ha semmit sem bírunk elfeledni?

ÉANNA: Nem tudom. Egyszer... még Szúzában... azt álmodtam, hogy a folyó menti fehér köveknek szárnyuk nőtt és fölrepültek, együtt a madarakkal. A kövek.

PÁRMENION: A kövek.

ÉANNA: Ha meglenne még az az álom.

PÁRMENION: Ha beköltözhető lenne.

ÉANNA: És befogadna két menekültet. Menjünk.

PÁRMENION: Keletnek? Nyugatnak?

ÉANNA: Ha nincs járható út: mindegy, melyiken indulsz. (Újra játszik.) A cédrusfákon túl, nézd, egy üres álom. Beköltözhető.

PÁRMENION: Jól látom? Erosz ül az ablakában?

ÉANNA (kopog): Erosz istenünk! Figyeld csak. Most ránk nézett. Kérdi már: kik vagytok, és honnan jösztek? Ó, nem tudjuk. A régi nevünk lemaradt a kutyaugatással. Nem, azt sem tudjuk, mi történt Szúzában, mi történt Athénban. Hát nincs emlékezetetek? Ó, istennőnk, nehezek a kérdéseid. Mi az emlékezet? Tudjuk mindketten, istennő: a köveknek szárnya nőtt, együtt röpdösnek a madarakkal. De nem tudjuk, mi az emlékezet. Hallod, mit mond? Hogy máris boldogok vagyunk.

PÁRMENION: A szerelem istene *úgy határozott*, hogy boldogok vagyunk?

ÉANNA: Következtetés volt: mert elhagytuk az emlékezetünket. De hogy is hívnak mégis benneteket, ti különös lények?

PÁRMENION: Megmondom neki. Én a Szerelem, ő az Önkéntesség. De fölváltva viseljük a nevünket, mert ketten egyek vagyunk. Hát végre megtaláltátok egymást? Tudom már, kik vagytok. A valamikori kétnemű ember az eget ostromolta, nagy haragjában pedig Zeusz kettévágta. Férfivá lett az egyik fele, aszszonnyá a másik, de azóta is örök bolyongásban keresik egymást, hogy újra egyesüljenek. Velünk a csoda megtörtént. Nézz meg közelebbről bennünket, Erosz. Minden porcikánk tökéletesen egybeilleszthető. Mi vagyunk a lázongó, akit Zeusz kétfelé vágott.

ÉANNA: Halld csak, mit mond: álmainkból az emberek mind kimenekültek. Ti szembejöttetek a menekülőkkel, félelem és emlékezet nélkül. Legyen tietek az a lakatlan álom.

PÁRMENION: Huss! Erosz kirepült. Ott villan a szárnya, látod-e?

ÉANNA: Repülj csak Erosz, jó messzire. Benépesíttük magunk az ajándékokat. Ide leülünk. Jó helyt vagy, Szerelem?

PÁRMENION: Erosz meleg helyén, Önkéntesség.

ÉANNA: Erosz helyén félek.

PÁRMENION: Tőlem?

ÉANNA: És magamtól.

PÁRMENION: Úgy tudom, a félelem is lemaradt valahol. Ne félj az ölemben ülni.

(Magához vonja.)

ÉANNA (felugrik az öléből): Nem, nem jó hely. Babiloni szavakkal lopakodik ide vissza az emlékezet.

PÁRMENION: Mit mond?

ÉANNA: Azt mondja:

„O, ne! Ne bánts még! Ne nyúlj hozzám!

Hagyd, maradjak meg úgy, ahogy vagyok!

Istár királynőhöz könyörgők: szívből szeresse szerelmesemet,
átokkal sújtsa megrontóimat!”

PÁRMENION: „Miért nem akarod te is, amit én?

simulj már hozzám, kérve kérlek!

Az istenek mérjék meg szomjamat.

Szomjuhozom, kedves, utánad.”

ÉANNA: Szomjuhozom, kedves, teutánad — s félek.

Miért marad meg a félelem, ha mindent elfelejtünk?

PÁRMENION: Ne félj attól, amit magad is akarsz.

ÉANNA: Félek. Hol van akkor a teljes felejtés?

PÁRMENION: „— Mondom újra és megint újra mondom,
és megint újra, harmadízben is...” Ne félj!

ÉANNA: Psszt! Valami surrant. A félelem. Erosz ránk szabadította volna? Ijesztő volt az elhagyott emlékezet. Apám haragja és szegény Szúzia Demetriosz erőszakában. Megrontom! Rontó szavakkal megrontom az erőszakot.

PÁRMENION: Mondd hamar!

ÉANNA: Kötélbéklyót, vasbilincset rakok rátok,

Tűzisten, te megégető, gonosz rontásukat oldjad!

Csodás, rontó szavak. Nem látom már Demetrioszt, nem hallom Thálesz imáját. Az álomház kagylózúgását hallom, Hallgasd csak te is... itt a fülemben. Zenét hallasz-e? Én igen. Szívből szeresse szerelmesemet, átokkal sújtsa megrontóimat. Köszönöm, Erosz a jótéményedet!

PÁRMENION: Én is hadd köszönjem...

ÉANNA: „— O, ne! Ne bánts még! Ne nyúlj hozzám!
Hadd maradjak meg úgy, ahogy vagyok!”

PÁRMENION: „Elrebben a szerelem, ha riasztják —
lám, az enyém is már elröppenőben!
Mint ág hegyétől a madár,
úgy válik meg tőled a vágyam.”

ÉANNA: „— O, ne! Ne hagyj el!

Repesve térek meg a szeretőmhöz.
Almunkban is karoljuk egymást.”

Vágyom a vágyódó után.

PÁRMENION: „Mint ostromlott várost erős sereg

Úgy foglallak el örökre magamnak,
úgy öllelek magamhoz diadallal!”

Fényesség csapta meg a szemem, bíbor és fehér lepkerajok... Pillangó-fellegek vonulnak, nézd, a horizonton

ÉANNA: „Pártfogód az istennő megsegítsen,
és szerelmedben hűséggel megáldjon!”
.....

PÁRMENION: „— Istár királynő vaksággal verje meg azt,
ki téged nem szeret...”
.....

ÉANNA: „vaksággal és álmatlansággal —
ahogy engem álmatlansággal sújtott
szerelmedért!”
.....

PÁRMENION: „Megpecsételtetett sorsunk pecséttel...”
.....

ÉANNA: „Nanához kiáltok szünetlen:
szerelmedet, uram, hogy megóvna!
Drága kösöntyű ez, mit nagy áron vettem!”

PÁRMENION: „— Reám támadnak a féltékenyek:
miért bánkódom szerelmesem után?!”

ÉANNA: Többen vannak, mint réten a fűszál,
többen vannak, mint égen a csillag.”

PÁRMENION: „Némuljanak el! Pusztuljanak el!”
.....

ÉANNA: „Megpecsételtetett sorsunk pecséttel...”

ÉANNA: „Elébed állok én egyetlenem!”

PÁRMENION: „Drágább vagy te nekem mindeneknél!”

ÉANNA: „Csúfolkodjanak bár a gonoszok...”

PÁRMENION: „Drágább vagy te nekem mindeneknél!”

Szúzia sikolya. „Besszosz, édes bátyám!” I. Besszosz jön, nyomában Szúzia.

I. BESSZOSZ: Nem! Dáreiosz gyilkosát nem temetjük el. Kutyak elé vele!

SZÚZIA: Megvernek még az istenek. Temessük el, bátyám, a lábadozó borulok, úgy esedezem: temessük el.

I. BESSZOSZ: Nem! Nem könyörgök érte! Maradjon ott!

ÉANNA: Holtában csak szájalom illeti. Gyöngé volt, elesett — könyörülj rajta. Ha nem enyhülsz iránta: rajtam könyörülj. Enyhülj iránta.

I. BESSZOSZ: Nem könyörültek az ellenségei. A legnagyobb szolgálatért! Mi könyörögjünk, akiknek a nevét végleg eltemette? S miért nem Alexandrosz elé járulni az életéért?

SZÚZIA: Nem tudtam, nem tudhattam. A kiáltások mind egyformák...

I. BESSZOSZ: Demetriosz ágyából — igen! Mind egyformák! Az ágyasok süketek. Az ágyasok nem hallják apjuk segélykiáltását. Az ágyasok vakok: nem látják az akasztófákat sem... Csend van és sötétség — a latorok karjában!

SZÚZIA: És kényszer nincs? És benned csöppnyi megértés...

I. BESSZOSZ: Kényszer. Minden ribanc kényszerszert hazudik és erőszakot! Hazugságod igazolása, hogy élsz.

SZÚZIA: Nem volt más kiutam...

I. BESSZOSZ (a hajánál megragadva cipeli Éanna elé): Látod ezt a nőt? Nyisd ki a szemed! Látod Éannát? Számára volt kiút.

PÁRMENION: Ereszd! A kiutak nincsenek egyformán elosztva!

ÉANNA: Gyere, Szúzia. Nem vagy ép eszednél. Pihened kell, gyere.

SZÚZIA (miközben Éanna kifelé vezeti): Apámat zöld keselyűk lesik — iszonyatos a védtelensége. Bátyám, ne vessetek meg engem, hogy énekeltem és táncoltam... és nem hallottam apám kiáltásait. Mind egyformák itt a kiáltások. Aki örvendez és akit akasztani visznek — mind egyformán kiáltoz. Segítsetek megkülönböztetni a kiáltásokat...

Mindketten el.

I. BESSZOSZ: A kiutak! És a feledékenység. Elfelejtette saját jövőjét, a szerencsétlen!

PÁRMENION: És ha csak ezután fog emlékezni rá?

I. BESSZOSZ: Adja isten, hogy úgy legyen. Eredj, Pármenion. Urad és barátod vár. *(Kifelé indul, majd visszalép.)* Bölcs vagy, lovagias is. De még bölcsőbb lennél, ha tudnál valamit.

PÁRMENION: Mi az a valami?

I. BESSZOSZ: Hogy bele tudd képzelni magad a mindenkori Másik, a Mások bőrébe is.

PÁRMENION: Ki tudja. Talán bele tudom... És talán épp ez a bűnöm.

I. BESSZOSZ: Nem én fogom megtorolni. *(Gyorsan el.)*

Éanna jön, majd Bétisz, aki megáll a háttérben.

ÉANNA: Hová ment Erosz, amikor magunkra hagyott? Hol jártunk mi ketten Pármenion?

PÁRMENION: Ahová csak kettőnknek van bejárása.

ÉANNA: Az önkéntességnek és a szerelemnek. Megpecsételtetett a sorsunk piros pecséttel.

PÁRMENION: Piros pecséttel.

Megcsókolják egymást, majd Pármenion gyorsan el, anélkül, hogy Bétiszt észrevenné.

BÉTISZ: Fekete pecséttel, egyetlen lányom, te anyátlan Éanna. Ó, kényszerű és rettenetes, büntető isten! Hogyan is várhatnánk tőled segédelmet, amikor mi dobjuk oda magunk a megsemmisülésbe. Ó, Enlil, oda az ország, oda az utolsó reménység — a legcsekélyebb is, a személyes, a sziklevélnyi birodalom. Saját végtagjainktól kell megszabadulnunk. *(Kardot ránt.)*

ÉANNA: Apám... könyörülj! *(Bétisz lába elé omlik.)*

BÉTISZ *(hosszan nézi, majd elejti kardját)*: Halott anyád ha látna. Ó látna bár — isteneink megvakultak. Földre döntött, vak isteneink között szedi áldozatait az elvakultság. Odadobjuk magunk babérkoszorúnak az erőszak homlokára s esztelen áldozatunkat még föl is magasztaljuk: önkéntesség és szerelem. Megpecsételtetett a sorsunk fekete pecséttel.

Gyors színváltás. A nászinduló vad hangjai. Demetriosz táncol. Kleitosz táncol. Lysimachosz táncol. Zenészek ismétlik szédülésig a nászindulónak ugyanazt a részlet-dallamát. „Nem perzsának, másnyelvűnek, hanem örökéletű hellénnek, evoé!” A trónterem ajtajában föltűnik Kalliszthenész, a lelakatolt krónikáskönyvével. Döbönt csönd. Mit diktált Nagy Sándor a holnapra nézve:

DEMETRIOSZ: Nézzétek, feleim, a holnap tudója meg van illetődve.

KLEITOSZ: Mondj valamit, öreg!

LYSIMACHOSZ: Mi történt másodnap hajnalán?

DEMETRIOSZ: Nyisd föl a nagy könyvet, öreg.

KALLISZTHENÉSZ: Le van lakatolva.

DEMETRIOSZ: A fejed is? Fejből mondd! A fejed is lakat alatt?

KALLISZTHENÉSZ: Lakat alatt legyen inkább, mintsem — a föld alatt. Miután leszednek az akasztófáról, mint az elődömet. Mert fecsegett.

EGY HANG: Mikor járulhatunk urunk színe elé?

KALLISZTHENÉSZ: Megtudjátok.

EGY HANG: Nászindulókat énekelve vonulunk a trónterembe! Nem perzsának, más nyelvűnek, örökéletű hellének, evoé!

A zenészek rázendítenek, Filipposz jön a trónteremből, izgatottan.

FILIPPOSZ: Roxáné parancsa: csend legyen! A királyné parancsa: a trónterem elől mindahányan elvonuljatok! *(Vissza a trónterembe.)*

DEMETRIOSZ: De hát mi történt?

AJTÓNÁLLÓ: Demetriosz helytartó azonnal Alexándroszhoz!

DEMETRIOSZ: Igenis! *(Gyorsan be.)*

KLEITOSZ: Már megint csak őt...

MÁSİK AJTÓNÁLLÓ: Kleitosz, Lysimachosz siessen Alexandroszhoz.

KLEITOSZ, LYSIMACHOSZ: Igenis! *(Gyorsan be a trónterembe.)*

AJTÓNÁLLÓ: Tábornokok urunk színe elé!

A tábornokok gyorsan bevonulnak.

KALLISZTHENÉSZ: Teljesítsük Roxáné parancsát.

A tömeg elvonul. Kalliszthenész egyedül marad a színen. Megáll Sándor szobra előtt.

Rövid kürtszóra testőrség sorakozik föl a trónterem ajtaja előtt.

Pármenion jön.

PÁRMENION: Halotti csönd a menyegző reggelén. Mi történt? Mindenki elázott, mindenki alszik — az új asszonya mellett?

KALLISZTHENÉSZ: A csönd Roxáné parancsa.

PÁRMENION: Sándor?

KALLISZTHENÉSZ: Mámoros. De nem ez a pontos kifejezés. Nagyon mámoros.

PÁRMENION: Magam is meginnék most egy kupa bort vele.

KALLISZTHENÉSZ: Mindenkit magához rendelt.

PÁRMENION: Engem nem szólított?

KALLISZTHENÉSZ: Téged nem.

PÁRMENION: Megyek magamtól is...

KALLISZTHENÉSZ: Még ne... Miért késtél?

PÁRMENION: Lóhalálában jöttem.

KALLISZTHENÉSZ: De miért késtél?

PÁRMENION: Késtem... Végül is itt vagyok. Tűsz nem jöhet csak a másik ellében.

KALLISZTHENÉSZ: A hazavezető utad hosszabb volt a megengedettnél.

PÁRMENION: Titkot sejtess?

KALLISZTHENÉSZ: Miért késtél?

PÁRMENION: Ó! Végül is minden úgy történt, ahogy felolvastad. Mi történt holnap hajnalban? Megmondom: álmaikból az emberek mind kimenekültek. Ketten szembe mentünk velük félelem és emlékezet nélkül. Erosz fölsímt bennünket és azt mondta: legyen tiétek ez a lakatlan álom. Kalliszthenész, öreg barátom! Urunk parancsa szerint cselekszem. Először megtagadtam az utasítását, de közbeszólt Erosz — a szívnek valóságos istene. Az igazi! Nem Ammon papjai szentelték...

KALLISZTHENÉSZ: Istenem... Mit beszélsz... Miket beszélsz...

PÁRMENION: Nem bortól vagyok mámoros.

KALLISZTHENÉSZ: Az örömtől bizonyára. Alexandrosz rettenetes halálból hozatott vissza.

PÁRMENION: Bétisz várát — a konok becsvágyát föladvá. Mit szólsz hozzá? Ilyen áldozatot még nem hozott értem.

KALLISZTHENÉSZ: Látszólag a mérgepróbád párja.

PÁRMENION: Nem látszólag! Valóságosan is. Mióta dédelgeti magában a tervét: Bétisz hódolatát, Bétisz felhívását a néphez: mindenki kövesse példáját. Valljuk meg, zseniális taktikai lépés lett volna. És értem föladta! Föladta!

KALLISZTHENÉSZ: Föladta. De nem kellett volna késned.

PÁRMENION: Dühöng talán? Lecsillapítom.

KALLISZTHENÉSZ: Nem dühöng. Másról van szó.

PÁRMENION: Kalliszthenész, titkolózol. Másról van szó. Késtem, hát késtem. Megbocsátja nekem. Tudod, mivel engeszteltem meg? *(Fölkapja a szobor talapzatán heverő köpenyt.)* Saját köpenyét öltöm magamra. Emberi mivoltának utolsó ruhadarabját. A magam nevében s az ő régi mivoltának jelével — az ember Sándor köpenyével járulok — Zeus-Ammon fiának szent színe elé... Nos? Saját nászindulómat énekelem el neki benne: isteneknek hála legyen, nem könyörgőnek születtem, evoé!

KALLISZTHENÉSZ: Álmaikból az emberek kimenekültek... összevissza beszéd ez, fiam. Tőled nem szoktam meg.

PÁRMENION: Mert nem tudod, mi történt. Nem tudod. Végét vetettük a többes névmás használatának. Gyűlölködve mondtuk: *ti és mi*. Volt, nincs. Áthidaltuk a szakadékokat, mert azt mondjuk: *te meg én*. Pármenion és Éanna: a páros egyszemély. Elviszem Athénba, megmutatom neki az Akropoliszt... elviszem Pellába... Bejárjuk lóháton a gyermekkor füves tereit... vajon terem ott még a sárga gyermekláncfű? Mi van veled, Kalliszthenész? Csupa remegés vagy.

KALLISZTHENÉSZ: Menekülj! Azonnal.

PÁRMENION: Miért? Mi történt?

KALLISZTHENÉSZ: *Kimondtam*. Menekülj. Meg se lássanak bennünket együtt.

PÁRMENION: Egy szavadat sem értem.

KALLISZTHENÉSZ: Rettenetes, iszonyatos baj van. Nem mondhatom. Menekülj azonnal. Messzire. Ki a birodalomból.

PÁRMENION: A birodalomból. Amit együtt teremtettünk? Amiért a véretem hullattam?

KALLISZTHENÉSZ: Iszonyatos veszedelem, Pármenion! Most menekülj, amíg nem nyílik az ajtó. Meg ne lássanak együtt.

PÁRMENION: Miért ne lássanak?

KALLISZTHENÉSZ: Nem értesz a szóból?

PÁRMENION: A homályos célzásból?

KALLISZTHENÉSZ: A fejemmel játszom. Az életemmel játszol...

PÁRMENION: Én?

KALLISZTHENÉSZ: ...ha későn menekülsz és kettőnket meglátnak. Könyörgök! Menekülj!

PÁRMENION: Beszélj világosan, vagy szétverem a fejed és a krónikádat. Mi van benne? Mi történt *holnap hajnalban*, amiről nem tudok?

KALLISZTHENÉSZ: Módosítás. Egy szó csupán.

PÁRMENION: Egy szó csupán. Még homályosabb. Mutasd!

KALLISZTHENÉSZ: Nem lehet. A kulcs Roxánénál.

PÁRMENION: Roxáné... Mi az a szó?

KALLISZTHENÉSZ: A sok hűséget kiállt Pármenion helyett...

PÁRMENION: Helyett? Helyett?

KALLISZTHENÉSZ: *Hűtelenség*.

PÁRMENION: Mutasd!

KALLISZTHENÉSZ: Mondom... De nem olvashatom. Csak ítélethirdetéskor...

PÁRMENION: Milyen ítélet? Milyen ítélet?

KALLISZTHENÉSZ: Halál.

PÁRMENION: Halál. (*Kacag.*) Halál. A hányadik immár?

KALLISZTHENÉSZ: Nem tudom. Menekülj.

PÁRMENION: Boroskupa, hirtelen harag, halálos ítélet. Indokolás?

KALLISZTHENÉSZ: Azt mondta, majd személyesen.

PÁRMENION: Ahá! Személyesen. Tökéletlen barátom. Ezzel kellett volna kezdened, hogy: *személyesen*. Bevallom: majdnem megijesztettél. Velem szemben — a halálos ítéletei! Ha még szót válthatok vele. Tudod, mért csinálja? A bornál is jobban élvezi az ellenérveimet. Így szól: Mondd csak, mondd, Pármenion, mért voltam esztelen? Mintha csak azt beszélőnk meg: fürödjünk-e, vagy kilovagoljunk Perszeopoliszba? Az efféle potomságot megszokod a közelségében. (*De mindinkább biztonságát veszti.*) Fogalmad sincs: mily gyorsan megbánja a kilőtt vilámaidat. Ezért is nem akart látni soha senkit az ítélet után. A megbánásra még egy személyes kérdés... hogy szemtől szembe lehetsz vele... s élő szóban... élő hangon... De be kell mennem hozzá... Azt üzente, siessék, nagyon vár... Itt vagyok. Megyek...

KALLISZTHENÉSZ: Menekülj!

PÁRMENION: Azt teszem. Csak ellenkező irányba. Pellába. Akhilleuszhoz.

KALLISZTHENÉSZ: A múltnak rabja! Te fogoly Pátróklosz...

Pármeniont az ajtóban az örök feltartóztatják.

PÁRMENION: Pármenion vagyok, nyomorultak! Nem ismertek! Mi ez a gyalázat?

Kitől a parancs?

ÓRSPARANCSNOK: Demetriosz útján Roxáné istenasszonytól, jelentem alássan.

PÁRMENION: Istenasszony?! Órült vagy? Hát nem ismersz? Mondom: Pármenion vagyok.

ÓRSPARANCSNOK: Így szólt a parancs, jelentem alássan. Név szerint.

PÁRMENION: Birka vagy! Süket vagy! Ilyet senki se mondott! Eressz, különben...

Már mindenki megőrült ebben a pokolban? Mindannyian részegek vagytok?

Vedd le rólam a kezéd, rabszolga! *(Az örök lefegyverzik. Pármenion most már kétségbeesetten.)* Sándor! Mi ez a csend odabent? Kalliszthenész! Mi történik odabent?

KALLISZTHENÉSZ: Nem tudom.

PÁRMENION: Tudtál erről az istenasszonyi parancsról?

KALLISZTHENÉSZ: Nem!

A terem ajtajában egy pillanatra Demetriosz tűnik föl, megnézi Pármeniont és Kalliszthenészt, majd visszavonul.

PÁRMENION: Demetriosz! Te sivatagi sakál!

KALLISZTHENÉSZ: Végünk, Pármenion! Ha menekülsz, csak ketten menekülhetünk.

Demetriosz jelenteni fogja. Te elmész, én itt maradok a szőkevény cinkosaként.

A történelem: államtitok és én elárultam. A történéz: biztonsági ember, és én civilként fecsegtem, de hogy vettem volna lelkemre... Olyan titkot, amiben a halálad... Javadat akartam — a konokságoddal megsemmisítettél. Ha itt maradok nélküled... halálom. Ne várj... *(Krónikáskönyvét gyorsan a szobor elé teszi.)* Folytassa más. Szolga szavak, mindent kiszolgálának. A mindennek az ellenkezőjét is. Tegnap mindig az történt, amit másnap óhajtottunk. Másnap mindig az történt, ami másként történt. Csinálja más. Nem volt griffmadár. Sem óriások. Nem volt sajnálat sem Dáreioszért. Besszosz vérdíjat kapott — Ötöle. Igen.

PÁRMENION: Besszosz! Istenek! Ember, aki ide belépsz... aki ide belépsz...

KALLISZTHENÉSZ: A jövő majd eligazodik. De hol a jövő? Ki van sajátítva. Gyerünk! A keleti kapunál. *(Kürtszó.)* Ez a kilépési tilalom. Elvesztünk, fiam.

PÁRMENION: Te nem vesztél el. Vedd vissza a könyved. Azért is az életeddel felelsz.

KALLISZTHENÉSZ: Ha *maradunk*: nem veszttem el. De neked menned kell. És akkor nem *maradhatok*. Leütöd az öröket. Én gyöngé vagyok, de te bizonyára...

PÁRMENION: Kalliszthenész, te nem fecsegtél — nem kell menned, én pedig maradok.

KALLISZTHENÉSZ: Öngyilkosság.

PÁRMENION: Eszem ágában sem volt elmenekülni. Megvárom Öt.

KALLISZTHENÉSZ: Ha engem le is ütnek, te erős vagy... Siessünk. Nincs már Akhilleusz... Nincs Pátróklosz. Vége!

PÁRMENION: Maradok!

KALLISZTHENÉSZ: Az értelméd végleg odavan. Akkor, édes fiam, Pármenion... ha nem bántottalak meg, hogy a menekülést ajánlottam... a büszkeséged ellen szóltam... akkor... ha meg nem bántottalak... az istenek kegyelmét kérem... tenéked... *(Veszi a könyvét.)* Gondold meg...

PÁRMENION: Nem!

KALLISZTHENÉSZ: Velem olvastatják majd föl. Kegyetlen vagy.

PÁRMENION: Nem!

KALLISZTHENÉSZ: Drága fiam... Kedves fiam... *(Gyorsan el.)*

Hosszú csönd. Pármenion Sándor szobra előtt.

PÁRMENION: Nem hasonlítasz magadhoz. Aranyban, márványban nem hasonlítasz.

Csodákat műveltél — szolgák művelik már a csodát veled s körülötted. Eltorzítanak a hízelgésükkel. A rabszolgáknál is származásosabb szabadszolgák, akiket

megvetsz, mert nem bírsz nélkülök meglenni. De miért ragaszkodtál akkor én-hozzám? A teljesség kedvéért? Együtt habzsolni igazat és hazugságot? Milyen más voltál Pellában. Hát elfelejtetted. Most akkor kitől kérdezzem: korinthuszi kupából iszunk-e még macedóniai vörös bort? Hát mégis igaz — Akhilleusz? Elpusztul, aki megragad a múltban, nem fordít hátat az ifjúságának? Ennyire védtelen az ember — ha csak az emlékeivel fegyverzi föl magát? Zeusz-Ammon fia — szembeszálltam veled, nem fogadtam el Éannát, túl magasról parancsoltad őt rám. Ahonnan leszálltál tízezer katonára s rám is: kicsinek látszik a föld, az Eufrátesz is az apró fodraival, semminek az egyes ember és az egész bábeli tarkaság. De hogyan is képzelted el Éannát mellettem — a Bétisz bokájába szánt gyepelősíjakkal? Ha isten vagy, töröld el a bábeli tarkaság emlékezetét, de jó tudnod: nem olyan az, mint az indusok országában látott csodafánk, amely reggeltől estélig óriásira nőtt, és elenyészett a napnak lementével. Nem, nem olyan, ha ezért haragudtál volna meg rám véglegesen. Innen letről tudom ezt, Sándor s mondom neked oda föl, ahol mindent látsz, épp ezért semmit sem látsz immár. Egy baráti szívnek a csücskét például. Egy megmotozott lánynak a szégyenét. Egy ifjú Besszosz fájalmát... Elismerem: kontár vagyok, nem kellett volna beleavatkoznom a szándékaidba, szolgálid szerint: az erős kezeid között meghúzódó történelemben. Kontár voltam, talán ostoba is: túl közel merészkedtem mindahhoz, mit a magam igazának véltem, s még esztelenebb, hogy ezt nem titkoltam a bizalmadra vágyakozók ügetőversenyében. Bomlik a titok, szakad a viszony — keserves tanulság, barátom. Ha méltóztatol még szóba állni velem, titkolózás nélkül fogom elmondani: Dáreiosz fejére hullatott könnyeid nem voltak igazi könnyek. És nem voltak griffmadarak sem... És számon kérem tőled: mit értettél azon, hogy míg te élsz, Pármenion is él? Ha megengeded. De ha nem is engeded meg...

A trónteremben erős dobszó. Roxáné sikolya: „Vigy magaddal engem, Sándor!” Mint-egy a dobszó jelszavára a palota hátsó termeiből a nászinduló erős, Alexándroszt köszöntő hangjaira bevonul a násznép, szembe a trónteremből kijövő tábornokokkal, akik a császár koporsóját hozzák. A három helytartó Roxáné mellett a koporsó mögött. Csönd. A menet megáll.

DEMETRIOSZ: Zeusz-Ammon fia, a világbíró Alexándrosz, alkotó erejének teljében, harminchárom éves korában, menyegzőjének utolsó órájában meghalt. Babilonba, Délosz szigetére készült épp e mai napon, Dionysosz újabb templomainak alapkö-leletéle, Neárchosz hatalmas hajóhadának elindítására az ismeretlen világok fölfedezése végett. Alexándrosz az ember meghalt: Zeusz-Ammon fia előbb és erősebb, mint valaha volt. Hatalmát és annak gyakorlását ideiglenesen kormányzó testület vette át: Kleitosz, Lysimachosz, Demetriosz. Még mielőtt földi maradványa e palotát elhagyná, utolsó, írásos rendelete közöltetik. Kalliszthenész! Kalliszthenész!

KALLISZTHENÉSZ (*miután Demetriosz a lakat kulcsát átadja neki s a könyvet fölnyitja*): Mi, Alexándrosz, Zeusz-Ammon fia, a fáraók törvényes utóda, parancsolatainkban és krónikáskönyvünkben Pármenion neve előtt a *hűséges* kifejezést *hűtelenre* módosítjuk. Több rendbéli, konok ellenkezései miatt, a számára kijelölt menyasszony visszautasítása miatt, valamint a személyünk és Roxáné királynő ellen nyilvánosan elkövetett rágalom vádjával Pármeniont kötél általi halálra ítéljük. Az utolsó szó jogán kihallgatásra fogadjuk. Kelt Szúzában, 323. június.

KLEITOSZ: Őrség!

Az őrség közrefogja Pármeniont. A tömeg elindul a koporsó mögött. Demetriosz, Kleitosz, Lysimachosz marad.

PÁRMENION (*Sándor köpenyét újra kézbe véve*): És az utolsó szó joga, amit megadott nekem?

DEMETRIOSZ: Az ember adta, aki elment — immáron örökre.

KLEITOSZ: És maradt a halhatatlan Zeusz-Ammon istenfianak végérvényes ítélete.

LYSIMACHOSZ: A királynőhöz folyamodhatsz kegyelemért.

PÁRMENION: Soha!

DEMETRIOSZ: De ő is megkérdezné: Alexándrosz istensége: zsákutca?

PÁRMENION: Benne vagytok.

DEMETRIOSZ (az őrséghez): Vigyétek!

Az őrség elvezeti Pármeniont. Nyomában Kleitosz, Demetriosz, Lysimachosz. A színpad néhány pillanatig üres. Távolról a halottas menet dobszáva, Kalliszthenész jön, leteszi könyvét a szobor talpazatára. Magába roskad. Éanna jön, majd Bétisz, ifjú Besszosz és Szúzia.

ÉANNA: Pármenion! Pármenion! Thálesz imáját, a nászindulót koporsóban viszik. Babilonba viszik. Uram, hol van Pármenion?

KALLISZTHENÉSZ: Pármenion? Ott... azazhogy... nem tudom... Sándor koporsója mögött bizonyára... De nem... Pármenion ittmarad.

ÉANNA: Ittmarad, jótékony istenek! Álmaikból az emberek mind kimenekültek, és te szembejöttél velük félelem és emlékezet nélkül. De mondd, hol találom?

Erős dobszó a közelből.

KALLISZTHENÉSZ: Nem... nem tudom, lányom. Csak azt tudom, hogy teveled Pellába készült, bejárni még egyszer a gyermekkor füves tereit. És hiába figyelmeztettem. Nem akart elmenekülni. Ő, be konok... istenek, be konok... Nem találtam szavakat a meggyőzésére. (Sír.)

Szúzia sikolya. Éanna is az ablak felé indul, ahonnan a térre kilátni.

ÉANNA (az akasztófára nézve): Istenek, én földre döntött isteneim! Anyám, nem ismertelek, most az egyszer szólj hozzám és mondd, hogy nem igaz, nem lehetséges. Apám, Szúzia, Besszosz, mondjátok, hogy nem igaz, nem lehetséges! Valaki játszik velünk, apám, az ujján pörget a halottak kegyetlen közönyével. Valaki játszik velünk, de miért ilyen kegyetlenül? Nem szóltok, egyikőtöknek sincs szava hozzám. Ki fog nekem válaszolni, édesapám? Ki mondja meg, hová menekülünk az álmainkból is, én kedvesem, te hú Pármenion?

Gyors függöny.

VÉGE

